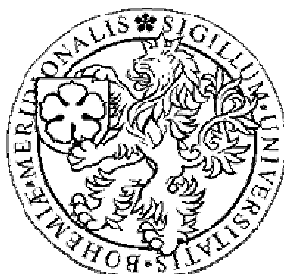

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra romanistiky

České Budějovice

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Strategie překladu názvů francouzských literárních děl do češtiny

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Kateřina Drsková, Ph.D.

Šimková Martina, 6 ročník, Aj-Fj, 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Poličce dne

.....
Šimková Martina

Poděkování

Na začátku bych chtěla poděkovat zejména Mgr. Kateřině Drskové Ph.D., za její pomoc a odborné vedení při psaní této práce.

OBSAH

I. ÚVOD	5
II. FRANKOFONNÍ LITERATURA	6
2. 1. FRANCIE	6
2. 2. BELGIE	12
2. 3. LUCEMBURSKO	13
2. 4. ŠVÝCARSKO	14
2. 5. KANADA (QUEBEK)	14
2. 6. MAGHREB (ALŽÍRSKO, MAROKO, TUNISKO)	15
2. 7. „ČERNÁ AFRIKA“	16
III. PŘEKLAD	18
3. 1. DRUHY PŘEKLADU	19
3. 2. PŘEKLADATELSKÝ PROCES	23
3. 2. 1. <i>Model překladatelské práce</i>	23
3. 2. 2. <i>Překladatelské postupy</i>	24
3.3. DĚJINY ČESKÉHO PŘEKLADU Z FRANCOUZŠTINY	35
3. 3. 1. <i>Doba obrozenecká</i>	35
3. 3. 2. <i>Šedesátá léta 19. století</i>	37
3. 3. 3. <i>Období od počátku devadesátých let do první světové války</i>	39
3. 3. 4. <i>Období mezi dvěma válkami</i>	40
3. 3. 5. <i>Po roce 1945</i>	41
3. 3. 6. <i>Díla v letech 1990-2006</i>	42
IV. TITUL	44
4. 1. PODTITUL	44
4.2. TITUL HLAVNÍ A VEDLEJŠÍ	45
4. 3. FUNKCE LITERÁRNÍHO TITULU	45
4. 4. TYPOLOGIE	46
PRAKTICKÁ ČÁST	50
PŘEKLAD TITULŮ	51
1. <i>DOSLOVNÝ PŘEKLAD</i>	53
2. <i>FORMÁLNÍ PŘEKLAD</i>	67
3. <i>PRAGMATICKÝ PŘEKLAD</i>	71
GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ STATISTICKÉ VÝZNAMNOSTI	83
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	86
INTERNETOVÉ ODKAZY	87
SEZNAM PŘÍLOH	87

I. Úvod

Rok 1989 nepřinesl změny pouze v politickém uspořádání celé české společnosti, ale svoji klíčovou roli sehrál i v dějinách literatury. Knižní trh přestává být ovlivňován administrativními zásahy státu a ztrácí také svůj přísný ideologický dohled. Rozvoj literatury je podporován vznikem nových nakladatelství, která reagují na obrovskou poptávku čtenářů. Velký zájem je zejména o díla dříve zakázaná, ale své místo na trhu si postupně získává i literatura současná. Dostatečný publikační prostor však urychlil i vývoj literatury překladové a český knižní trh je každoročně zaplavován stovkami titulů překládaných z nejrůznějších jazyků. Ovšem stále se zvyšující počet publikujících autorů poskytuje čtenáři velké možnosti výběru a velmi často je to právě titul díla, který v záplavě autorů známých či neznámých, zaujme. Snaha o prosazení překladového literárního díla na knižním trhu neustále zvyšuje nároky i na překladatele, zejména v oblasti překladu knižního titulu, který se tak mnohdy stává reklamou celého díla. Tato skutečnost mě inspirovala k napsání mé diplomové práce, ve které jsem se zaměřila na překlad knižních titulů z francouzštiny do češtiny. Pracovala jsem s téměř osmi sty tituly literárních děl beletristické povahy vydaných v letech 1990-2006 a pokusila se nastínit strategii jejich překladu.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Jelikož jsem pracovala s díly autorů z oblasti celé frankofonní literatury, v teoretické části jsem nastínila její stručný vývoj společně s novodobou historií překladu francouzské literatury do češtiny. V této části jsem se také zmínila o různých typech a metodách překladu a také o původu, funkci a typologii knižního titulu. Praktická část je založena na analýze dvojjazyčného rejstříku literárních titulů, ze které jsem vycházela při vytváření přehledu strategií jejich překladu. Při určování daných strategií jsem se zaměřila na případné významové odchylky překladu od původního znění a určila jejich příčiny. Celá práce je zakončena grafickým zpracováním statistické významnosti zjištěných strategií.

II. Frankofonní literatura

Frankofonní literaturou rozumíme literaturu zemí a oblastí, v nichž je francouzština buď mateřským jazykem obyvatel (Francie a části Belgie, Kanady, Lucemburska a Švýcarska), nebo jazykem, který je běžně užíván v některých oblastech veřejného života některými vrstvami obyvatelstva. Do této druhé oblasti zahrnujeme především většinu afrických zemí, které byly součástí bývalého francouzského koloniálního impéria (např. Benin, Čad, Kamerun, Mali, Pobřeží slonoviny, Senegal, Togo) a pro díla napsaná v této oblasti používáme označení literatura "Černé Afriky". Zvláštní postavení zaujímá literatura arabských zemí severní Afriky, tzv. Maghrebu (Alžírsko, Maroko a Tunisko), která byla pod silným vlivem Francie.

2. 1. FRANCIE

Středověk

První dochované písemné záznamy románského jazyka, který položil základy francouzštině se objevují na konci 8. století. Zpočátku jsou literární texty psány v různých místních dialektech (normanském, pikardském, valonském, lorinském...) a teprve až ve 14. století se pod vlivem politického vývoje dostává do popředí jazyk Paříže a Ile-de-France, který se v následujícím století stává univerzálním literárním jazykem na území Francie. První francouzské texty měly charakter religiózní a sloužily náboženské a mravní výchově věřících, postupně se objevují texty rozsáhlejší literární tvorby tzv. chansons de geste (zpěvy o hrdinských činech), které představují žánr hrdinské epiky a oslavují vojenské hrdinství vládců a bojovníků. Koncem 12. století nastávají hluboké proměny v životním stylu celé francouzské společnosti, dochází k rozvoji měst a zakládání nových škol otevírá přístup ke vzdělání i k umění. Rozvíjí se kurtoazní poezie inspirovaná antikou a bretonskými legendami a literatura měšťanská, která dosahuje svého vrcholu ve 13. století v podobě veršovaného vyprávění-fabliaux. V souvislosti s rozšířením publika schopného vnímat literární texty se začíná objevovat

žánrové rozlišování a obohacování literární tvorby. V oblasti prózy jsou náboženské texty nahrazovány texty historickými, objevují se první kroniky a v průběhu 14. století se próza rozšiřuje i do oblasti literatury krásné a vznikají první sbírky textů výpravných. 14. a 15. století je také období prvního velkého rozmachu středověkého divadla, které prošlo vývojem od náboženských obřadů, přes miráky (hry o zázračných skutcích) a mystéria (hry o utrpení Páně) po divadlo světské, hrající hry komické či pastýřské nebo frašky. Básníci v této době pěstovali formy minulosti (rondeau, balada) a inspiraci hledali jak v poezii kurtoazní, tak literatuře měšťanské.

Renesance

Renesance je jev celoevropský a ve Francii spadá do období mezi posledními lety 15. století a konce 16. století. Jejím hlavním inspiračním zdrojem je kult antické a především řecké civilizace, která se studuje v celé šíři, tedy nejen literatura, umění a filozofie, ale také všechny stránky veřejného i soukromého života. Renesanční tendence jsou také ovlivněny kontaktem s vyspělou italskou kulturou a hospodářským i sociálním rozmachem měšťanstva, který přinesl změnu životního stylu a odklon od tradičních hodnot středověku. Vynález knihtisku rozšířil okruh čtenářů a usnadnil šíření literárních děl. V básnické tvorbě připravovala cestu renesanční poezii tvorba tzv. velkých rétoriků (J. Lemaire de Belges, C. Marot, J. Meschinot) a básníci „lyonské školy“ (P. du Guillet, L. Labé, M. Scève), kteří do poezie uvedli hledání ideální krásy a lásky i osobní prožitou inspiraci. Vyvrcholením renesanční poezie je tvorba generace básnické školy Plejáda, v čele s P. de Ronsardem, který odmítal středověkou literární tradici a poezii chápal jako výsostný projev duchovní urozenosti básníkovy. V oblasti prózy ve Francii vévodí F. Rabelais a jeho román Gargantua a Pantagruel, napsaný bohatým jazykem, a v sérii komických příběhů podává renesanční názory na svět, život i umění. Divadlo bylo až do 16. století ovládáno mystérii a miráky, ale z důvodů velkého množství světských prvků bylo jejich uvádění zakázáno, což otevřelo cestu k rozvoji divadla laického a hrají se první komedie a tragédie ve francouzském jazyce.

Baroko, klasicismus

Ve Francii nikdy nenastaly optimální podmínky pro rozvoj literárního baroka, přesto existuje jako období oddělující renesanci od klasicismu a je přibližně vymezeno lety 1590-1660. V literatuře se objevují pouze některé rysy typické pro baroko, především výrazová i obrazná vypjatost, okázalost, některé motivy a techniky charakterizované oslnivou barevností a motivem proměny a nestálosti. Mezi barokní básníky patří např. A. d'Aubigné nebo Du Bartas. V próze se objevuje pastorální román (M. de Scudéry) a realistická vyprávění ze života měšťanů a herců (A. Furetière). V divadle se hrají první hry P. Corneille. Od 30. let 17. století se objevují protibarokní tendence preklasicistní, které vyústí ve vítězství klasicismu. Hlavní boj o klasicistní koncepcí se odehrál v dramatické tvorbě, a to především v tragédii. Vznikají tak požadavky na umění ovládané smyslem pro skutečnost a ukázněnost a uplatnění rozumu v umění se projevuje zaváděním přísného řádu do umělecké tvorby (např. pravidla tří jednot v tragédii). Cílem literatury je nejenom se líbit, ale také poskytovat morální poučení tím, že čtenáři nabídne člověka jako nositele všelidských, univerzálních rysů. Tyto tendence se nejzřetelněji projevují v tragédii, zejména v heroismu P. Corneille a J. Racina. Komédie je v této době ovládaná Molièrem a jeho vyjimečnou schopností vytvořit hluboké studie mravoličné i charakterové. V poezii, která se netěšila příliš velké přízni klasiků, jmenujme alespoň La Fontaina.

Osvícenství

Počátkem 18. století je narušena stabilita klasicismu a umění i myšlení v duchu antických vzorů je vystřídáno myšlením osvícenským, založeném na víře v ideu pokroku uměleckého i filozofického. Literatura se stává myšlenkově a ideologicky angažovanou. Základní osvícenské tendence jsou racionalismus a sentimentalismus, dochází k politickému a morálnímu uvolnění. Centrum společenského a uměleckého života je přeneseno z Versailles do Paříže, umělci a filozofové se již nesetkávají u dvora, ale v četných salonech nebo kavárnách. V polovině 18. století osvícenství začíná vycházet z metod přírodních věd a racionalismu, základním pojmem myšlení je kritika předchozího období, zejména královského a náboženského absolutismu. Do literatury vstupuje generace tzv. encyklopedistů, kteří bojují za pokrok ve vědách, uměních

i politice. Náboženská a morální dogmata minulosti jsou nahrazována novými hodnotami, především tolerancí a vírou v přirozenou dobrotu člověka. Dominantní postavou ve filozofii, próze a dramatu je Voltaire. Osvícenský sentimentalismus se také projevuje v prózách Rousseauových. Za jediného autentického básníka 18. století je považován A. Chénier.

19. století

Velká část první poloviny 19. století je ve francouzském písemnictví ve znamení formulování a uskutečňování romantických literárních koncepcí. Jejich zdroje jsou jednak domácí a to zejména Rousseauův sentimentalismus a preromantické tendence v dílech M. de Staël a Chateaubriandových. Mezi zdroje mimofrancouzské patří anglický gotický román a historický román W. Scotta, Shakespearovo divadlo, Byronova poezie a také německá poezie Schillerova a Goethova. Francouzský romantismus je možné časově vymezit přibližně léty 1815-1850. Romantické umění je výrazem převahy citovosti nad rozumovostí a v jeho základu se objevuje zájem o individuální rysy a pocity člověka. V obecnějších rysech romantického umění a literatury najdeme smysl pro přírodu a exotismus, zálibu v historických tématech, zájem o lid a lidové umění a poezii a také smysl pro mysticismus a nadpřirozeno. Romantismus uvedl do literatury některá příznačná témata např. romantické pojetí tragické, nenaplněné lásky, přírodu jako útočiště trpícího hrdiny a téma uplývání času a s tím spojené téma vzpomínky. Romantické hnutí bylo ve Francii zastoupeno V. Hugem, G. Sandovou, A. Dumasem... a mezi romantické básníky patří A. de Vigny, A. de Musset, A. de Lamartine. Souběžně s romantickými tendencemi se ve Francii rozvíjí také umění realistické, jehož cílem je podat obraz soudobého světa v celé jeho šíři. Dominantním žánrem je román a nejvýznamnějšími představiteli jsou Stendhal a H. de Balzac, později také G. Flaubert a G. de Maupassant. Rok 1848 urychlil konec období romantismu a také přispěl k rozdělení literatury do dvou základních proudů - naturalismu a symbolismu. Naturalismus se v literatuře objevuje koncem 19. století a snahou naturalistických autorů je propojení literární metody s metodami exaktních věd a s materiální skutečností. Do literatury uvádí nejnižší sociální vrstvy a oblast sociální a mravní bída (alkoholismus, prostituce...), obohacuje literární jazyk o odbornou terminologii. Vlastním žánrem

naturalismu byl román a k významným představitelům patří E. Zola, bratři Goncourtové, G. de Maupassant, A. Daudet... Druhým proudem vstupujícím do literatury po roce 1848 je symbolismus, který byl specifickou reakcí literatury na krizi sociální a morální zaplavující Francii v posledních letech století (Dreyfusova aféra, kolonialistické tendence, korupční skandály, ..). Cílem symbolistů bylo zobrazovat věci, které nelze racionálně popsat (nálady, emoce..) a snažili se o vnímání umění všemi smysly. Ve svých dílech užívají symbolu jako náznaku nebo sugesce podstaty věci, který se tak stává prostředníkem mezi skutečným světem a světem duše symbolistů. Symbolismus neobyčejně rozvinul básnickou obraznost a položil důraz na hudebnost poezie. Do básnictví uvedl volný verš. Objevuje se zejména v poezii a jeho teoretikem se stává S. Mallarmé, mezi další jeho představitele patří například P. Verlaine, A. Rimbaud...

20. století

Přelom 19. a 20. století je ve Francii obdobím velmi složitého politického a sociálního vývoje. Také válečné konflikty značně zkomplikovaly situaci a zpochybnily tradiční hodnotový systém. Literární skupiny i jednotlivci nabízejí odpovědi na soudobé literární i myšlenkové problémy, buď návratem k tradičním hodnotám, nebo utvářením nových literárních proudů a hnutí ovlivněných moderností a pokrokovostí. V poezii se objevují snahy o překonání symbolismu návratem k prostému výrazu, k přírodě a k tradičním hodnotám jako láska, přátelství a solidarita. Vznikají básnická hnutí jako například naturalismus (F. Jammes), unanimismus (G. Duhamel, J. Romain, Ch. Vildrac) nebo škola fantaisistní (F. Carco, J-P. Toulet, Ch. Péguy). Nastupují také nové básnické školy s opačnou koncepcí, které hledají cesty, jak zachytit závrtný rozvoj moderního světa a techniky novým básnickým jazykem (V. Larbaud, B. Cendrars, G. Apollinaire). Nová řešení nabízejí i prozaikové hledáním nových témat a technik (M. Barrès, Ch. Péguy, A. France, R. Rolland...). A ani divadlo se před první světovou válkou nevyhnulo hledání nových cest, které nachází například v absurdní komice (A. Jarry), symbolismu (Lugné-Poe) nebo katolicismu (P. Claudel). První světová válka hluboce zasáhla do hodnotového systému společnosti i umění a bezprostřední ohlasy na válečné události se objevují především v románech (H. Barbusse, R. Dorgèles, G. Duhamel, R. Rolland). V poezii se válečné události a jejich důsledky promítají především vznikem

hnutí dada (T. Tzara, G. Ribemont-Dessaignes) a surrealismu (A. Breton, P. Éluard, L. Aragon, P. Soupault). Stoupenci hnutí dada vystupovali proti nelidskosti války, a to především destruktivismem a principiálním odmítáním civilizace a kultury minulosti, protože v historické zkoušce zklamala. V samotné poezii se dadaismus projevuje především popíráním logiky, pravidel, řádu a smyslu, propojením literatury s ostatními druhy umění jako například malířství, fotografie a užité umění. Dadaisté přinášejí nové postupy jako fonetickou a abstraktní poezii, simultánní poezii, automatické psaní, náhodu, ironii a černý humor. Surrealismus pak přejímá a plodně rozvíjí celou řadu technik a básnických praktik dadaismu jako automatické psaní a kresbu, narušování racionalistických principů tvorby a vnímání skutečnosti, důraz na hru a nahodilost. Surrealismus se uplatnil i v divadle, kde zcela popřel logiku děje i slovního vyjádření a uplatňoval automatickou metodu tvoření i v replikách, scénách a situacích (A. Artaud, R. Vitrac, A. Breton, L. Aragon). V meziválečném období zasahuje nejširší vrstvy čtenářů román, jehož autoři vychází z klasických tradic minulosti, ale do svých děl zavádějí nové narativní prvky jako například složitější práce s časem nebo využívání různých forem vyprávěče (A. Gide, M. Proust). Píší se romány s psychologickou analýzou jednání postav (F. Mauriac, A. Maurois), romány cyklické (G. Duhamel, J. Romains), romány „lidského údělu“ (A. Malraux, A. de Saint-Exupéry) nebo „návratů k přírodě“ (Colette, Ch. F. Ramuz). Odraz druhé světové války se v literatuře neprojevil tak silně jako v případě té první, v letech bezprostřední okupace někteří autoři zvolili emigraci (J. Green, A. Maurois, J. Romains, A. de Saint-Exupéry, A. Breton), většina autorů však zůstala ve Francii a účastnila se odbojů. V poválečném období se literatura vydala cestou přímé sociální, ideové a politické angažovanosti, o své postavení usilovali levicově orientovaní autoři (L. Aragon, A. Stil, E. Triolet), ale jejich vliv netrval příliš dlouho. Do popředí se dostává filozofie existencialistická, jako odpověď na základní otázky vyvolané válkou a problémy, které sebou nesla. Hlavní principy této filozofie zformuloval J. P. Sartre, který její podstatu viděl ve zdůrazňování naprosté svobody a nezávislosti člověka zvolit si svůj osud bez zásahu jakékoliv autority a převzít tím za něj plnou odpovědnost. (A. Camus, S. de Beauvoir). V 50. letech se objevuje skupina mladých spisovatelů vystupující proti existenciálnímu pojetí absurdity světa a lidské existence, jejich cílem byl návrat k základním kategoriím mezilidských vztahů jako je

láska, přátelství a solidarita a vrátit tak literatuře její ludický ráz (B. Vian, F. Sagan, A. Blondin, R. Nimier). V tomto období zvláštní místo zaujímá také volné uskupení autorů představujících tzv. nový román, který charakterizuje románovou tvorbu zcela odproštěnou od přímé ideologické angažovanosti i od závislosti na tradičních narativních kategoriích jako jsou postava, čas nebo prostor (M. Butor, C. Mauriac, A. Robbe-Grillet, C. Simon). Obdobným vývojem procházelo také divadlo, i zde se autoři snaží o vymanění ze závislosti na tradičních postupech a technikách a v 50. letech vzniká absurdní divadlo, kde autoři vyjadřují beznadějnou a výsměšnou vizi moderního světa absurdním jazykem a situacemi (A. Adamov, S. Beckett, E. Ionesco). V poezii druhé poloviny 20. století se prosazují básníci, jejichž tendence jsou spíše individualistické a nezařazují se k žádnému literárnímu hnutí (R. Char, F. Ponge, Y. Bonnefoy). Objevuje se pouze skupina OuLiPo (R. Queneau, G. Pérec), jejichž pojetí poezie je převážně ludické a autoři experimentují s matematickými metodami a strukturou jazyka. Literatura konce 20. století přináší velké množství osobitých koncepcí od klasických až po experimentální a je velmi obtížné vysledovat souvislé vývojové linie. V oblasti prózy se objevují autoři, kteří se snaží překonat narativní stereotypy minulosti a hledají nové neotřelé obsahy i formy svých děl (Y. Berger, Le Clézio, R. Pividal), jsou zde tendence literatury lidové nebo populistické (R. Bordier, A. Boudard, R. Fallet, D. Rolin) nebo romány alegorické či mytologické (S. Germain, J. Cracq, P. Grainville, M. Tournier). Do povědomí čtenářů se dostávají autoři oceňovaní literárními cenami a těšící se přízni kritiků (A. Bosquet, M. Braudeau, D. Decoin, A. Gerber, A. Lanoux...).

2. 2. BELGIE

Belgická literatura zaujímá mezi evropskými francouzsky psanými literaturami mimo území Francie přední místo a to nejen v počtu autorů, ale i v ohledu na uměleckou podnětnost jejich děl. Belgie vznikla spojením dvou jazykově i kulturně odlišných území, severních Flander (nizozemština) a jižního Valonska (francouzština). Východní pohraničí je ovlivňováno německy mluvící menšinou. Nezávislost Belgie byla vyhlášena v roce 1830 a od této doby začínají souvislé dějiny belgické francouzsky psané literatury. Francouzsky psaná díla, která vznikala na území dnešního Valonska ještě před

vyhlášením nezávislosti, se přiřazují k dějinám starší francouzské literatury. V nově vzniklém státu se objevuje snaha o vytvoření národní literatury a konec 19. století přináší mnoho významných literárních děl (C. Lemonnier, G. Eekhoud, E. Verhaeren). V roce 1881 je založen časopis Mladá Belgie (La Jeune Belgique) a M. Waller kolem revue soustřeďuje vůdčí představitele moderní belgické literatury, z nichž část se hlásila k tradici Lemonnierově a část k parnasistnímu estetismu. Ve stejném roce vzniká i revue L'art moderne, která se stavěla za národně angažovanou literaturu a podporovala rozvoj především poezie parnasistní (I. Gilkin, A. Giraud) a později i belgického symbolismu (M. Maeterlinck, G. Rodenbach, E. Verhaeren...). Próza tohoto období je spjatá s lidovými tradicemi a kritickým sociálním pohledem na život (L. Delattre, E. Glesener). V poválečném období zaujímá významné místo univerzální žánr románu a autoři hledají inspiraci v literatuře francouzské, objevují se romány psychologické, vesnické, rozvíjí se i literatura fantastická. Zvláštní postavení zde zaujímá Georges Simenon, který začínal psát romány lidové a psychologické, ale jedním z nejčtenějších francouzsky píšících spisovatelů se stal hlavně díky svým románům detektivním a postavě komisaře Maigreta. V letech padesátých do literatury vstupuje generace autorů, která výrazně pronikla do evropského literárního života a obohatila ho o nové pohledy a nové vypravěčské techniky (F. Marceau, D. Rolinová, M. Yourcenarová, B. Becková...). Mezi současnými autory jsou i nositelé významných francouzských literárních cen (A. Nothomb). Belgická poezie 20. století byla dlouho pod vlivem Apollinairovým a surrealistů, v padesátých letech se objevuje snaha po komunikativnějším výrazu a do popředí se dostávají verše opěvující všední starosti a všední věci (G. Norge, H. Michaux). Současné belgické drama je ovlivněno francouzskými vzory a řada autorů má úspěchy na scénách belgických i francouzských (F. Marceau, J. de Decker, J. Louvet).

2. 3. LUCEMBURSKO

Také v Lucembursku, podobně jako v Belgii, se od počátků stýkají dvě kultury, francouzská a německá, přičemž v historickém vývoji se prosazovala tendence k jazyku francouzskému. Ovšem samostatná francouzsky psaná literatura se zde objevuje až od poloviny 19. století a za jejího zakladatele lze považovat román Marc Bruno od

F. Thyese. Rozmach francouzsky psané literatury nastává počátkem 20. století, kdy byla založena Společnost lucemburských francouzsky píšících spisovatelů (1934). V druhé polovině 20. století se objevují díla tematicky i umělecky rozmanitá, která čerpají inspiraci z francouzské poezie symbolistní a surrealistické (E. Dune). Objevují se i realistické romány (N. Konert, W. Gilson) a folkloristické studie (N. Ries).

2. 4. ŠVÝCARSKO

Švýcarsko je specifické existencí čtyř národních jazyků (němčina, francouzština, italština a rétorománština), regionálních kultur a decentralizovanou kulturní politikou. Francouzsky mluví méně než 20 % obyvatelstva, ale charakteristickým rysem je sepětí s intelektuální a uměleckou Francií, která se mnohdy stala vlastní některých spisovatelů. Francie si také přisvojila některé velké frankofonní Švýcary (J. J. Rousseau, paní de Staël, B. Cendrars). Velkou spojitost s francouzskou kulturou má město Ženeva, která se stala útočištěm mnoha spisovatelů, myslitelů, vědců i politiků. Na ženevské univerzitě působila řada intelektuálních osobností mezinárodního významu (F. de Saussure). Vznikla zde také skupina literárních kritiků a teoretiků (tzv. ženevská škola), která výrazně přispěla k rozvoji metod interpretace literárního textu. Současnou literaturu od 50. let charakterizuje nejen různorodá poezie, ale také román nebo novela, v nichž se prosazují neorealismus, existencialismus a cestopisná vyprávění. Mezi významné autory současné prózy patří například J.-P. Monnier, J.- L. Kuffer, M. Suter, P. Moser, A. Plume... V poezii jsou to například P. Jaccottet, M. Chappaz.

2. 5. KANADA (Quebek)

Frankofonní literatura Kanady je značně ovlivněna anglickou a americkou kulturou, kde si francouzsky mluvící menšina vybuodovala svůj vlastní kulturní prostor a přispěla k základům kanadské identity. Pokud jednoduše shrneme její vývoj od 16. století po dnešek, jedná se o proces postupné emancipace, tedy odpoutávání od evropských a severoamerických vzorů až k vytvoření vlastní sebestřednosti. Důležitým mezníkem je

rok 1977, kdy je prosazen jazykový zákon a francouzština se stává oficiálním jazykem v provincii Quebec. Přerušení styků s Francií výrazně posílilo kanadské vydavatele a odpoutalo je od francouzské ediční politiky. Dominantním prvkem 70 let 20. století je důvěra v sílu básnického slova, která je postupně přenesena do dramatické tvorby. Časté je užití hovorového jazyka spojeného s dialektem a argotem, který vytváří nový a plnohodnotný literární jazyk (M. Tremblay, V.-L. Beaulieu). Obliba divadla postupně vzrůstá a Montreal se stává druhým největším divadelním centrem na severoamerickém kontinentě. V próze se autoři snaží o reinterpretaci dějin a národního dědictví (J. Ferron, A. Maillet, R. Carrier...). Proměny v druhé polovině 20. století vedly k posílení sebevědomí a k otevření kanadsko-francouzské kultury světovému dění. Dnes lze v kanadsko-francouzské literatuře pozorovat kulturní pestrost (integrace kulturních hodnot imigrantů, citlivost k dědictví indiánských a inuitských obyvatel i k multikulturní realitě Kanady), které odpovídá jak pestrost jazyková, zejména míšení francouzštiny s jinými jazyky, tak tematická rozmanitost ve zpracování. Tyto tendence se objevují v tvorbě dramatické, ovšem hlavní proud vývoje je nutno hledat v prózách (R. Landon, F. Noel, N. Kattan....) Díky této bohatosti a pestrosti tvorby se kanadsko-francouzská literatura stává velmi podnětnou a oblíbenou.

2. 6. MAGHREB (Alžírsko, Maroko, Tunisko)

Dnes pod název Maghreb patří tři arabské státy – Alžírsko, Maroko a Tunisko, které v minulosti spadaly pod silný francouzský vliv politický, ekonomický i kulturní. Nejsilněji se francouzské působení projevovalo v Alžírsku, které bylo až do své nezávislosti v roce 1962 považováno za integrální součást metropolitní Francie. Maroko a Tunisko získaly nezávislost zrušením francouzské nadvlády v roce 1956. Francouzština se do těchto zemí dostala díky kolonizátorům a od konce 19. století se stala jazykem administrativním, zajišťujícím mezinárodní kontakty a jazykem vědy a školství. V Alžírsku proces pronikání francouzštiny do školství a administrativy dospěl nejdále a francouzská literatura se stala nejbohatší literaturou v celém Maghrebu. V Maroku a Tunisku se samostatná francouzská literatura začíná rozvíjet až v polovině 20. století. První francouzské texty jsou cestopisy napsané převážně francouzskými autory nebo

překlady klasických arabských textů. Postupně vzniká samostatná národní literatura v jednotlivých státech, zpočátku má charakter protikoloniální, později se jejím záměrem stává představení exotického folklorismu francouzskému publiku. Dominantním žánrem maghrebské literatury se stává román, autoři objevují nová témata, která odrážejí situaci po dosažení nezávislosti (problémy exilu, rodinné vztahy, kulturní a národní identita) a představují čtenářům maghrebskou kulturu a tradice. V oblasti poezie se objevují díla hledající originální řešení ve využití básnického jazyka. Mezi nejvýznamnější autory Alžírka patří například A. Djebarová, M. Feraoun, M. Dib, T. Djaout. V literatuře marocké je to T. B. Jeloun, M. Khair-Eddine, F. Boucettová a tuniská literatura je zastoupena A. Meddebem, A. Memmim, M. Tlilim

2. 7. „ČERNÁ AFRIKA“

Termín „Černá Afrika“ se ve Francii běžně užívá pro označení území na jih od Sahary obydleného původním černošským obyvatelstvem. Ve většině těchto zemí není francouzština mateřským jazykem a francouzsky psaná literatura „Černé Afriky“ znamená literaturu vznikající v zemích, kde se uplatňoval politický, ekonomický, kulturní a jazykový vliv Francie (Čad, Gabun, Guinea, Kamerun, Malgašská republika, Mali, Niger, Pobřeží slonoviny, Senegal, Togo a také bývalá belgická kolonie Zair). Francouzština je v těchto zemích druhým jazykem v běžné komunikaci, ve školství i v administrativě, hraje nezastupitelnou roli ve skolarizaci a zcela přirozeným vývojem se stala jazykem moderní literatury. Zpočátku byla veškerá literární tvorba psaná jazykem kolonizátorů, byla to zejména díla národopisná a historická, případně příručky jazykové. První francouzsky psané romány afrických autorů vznikají až po vypuknutí druhé světové války a francouzština se postupně stává prostředkem sdělování myšlenek přes hranice afrického kontinentu. Hlavními tématy prvních románů jsou hledání národní identity, osvobození, kulturní a sociální vykořenění... Na společenské změny reagovala nejrychleji poezie a básníci se soustředili kolem revue *Présence africaine*, která sehrála významnou roli v procesu utváření samostatných černošských literatur i sociálního a kulturního sebeuvědomování národů Afriky. Tito básníci respektovali kořeny černošské slovesnosti a usilovali o vyjádření vlastních osobních pocitů při hledání národní a kulturní identity.

Mezi nejvýznamnější básníky patří Senegalci L. S. Senghora a B. Diop, Malgaš J. Rabemananjara, Kamerunec Elolongué Epanya Yondo... Román, který nese výrazné autobiografické rysy a podává autorovo osobní svědectví o osudu černého člověka v moderní době se objevuje až letech 1950-1960. Hlavními tématy těchto románů je zpochybnění koloniálního systému, oslava minulosti a setkání africké civilizace se západoevropskými a problémy s tím spojené. (Kamerunci M. Beti, F. Oyono). Skutečný přelom ve vývoji moderního afrického románu nenastává s datem osvobození, ale je spojen spíše s vážnými problémy spojené s dekolonizací. Autoři popisují zklamání ze situace po osvobození z koloniální závislosti a ze zhroucení tradičních hodnot. (Malijec Yambo Ouologuem, Ahmadou Kourouma a Jean-Marie Adiaffi z Pobřeží slonoviny...). V poválečných letech se rozvíjí i drama, oblíbená témata jsou historická nebo satirická (Kongolané G. Menga a Sony Lab´ou Tassi, Bernard Dadié z Pobřeží slonoviny...).

III. Překlad

Hlavní úlohou překládání je dešifrování určité informace vyjádřené prostředky jednoho jazyka do jazyka jiného. Překladatel se objevoval od nejstarších dob všude tam, kde docházelo ke kontaktu jazykově různých celků a pociťovala se potřeba dorozumění. Dnes se s přeloženými texty setkáváme denně. Zprostředkovávají nám čtenářské zážitky, setkáváme se s nimi v podobě agenturních zpráv z novin, rozhlasu i televize, objevují se na obalech cizokrajného zboží. Překlad je tedy jevem tak starým, jak stará je lidská kultura, a proto není divu, že se stal předmětem bádání. Jednotlivé práce se z počátku zaměřovaly na zobecnování překladatelské zkušenosti, později, v první polovině 20. století, myšlení o překladu nabylo výrazně teoretické povahy. Badatelé si začali uvědomovat dvojitý přístup ke zkoumání literárního překladu – literárně estetický a jazykovědný. Pozdější zkušenosti z oblasti analýzy překladu ukázaly, že překladatelské operace jsou mnohem složitější a pro komplexní a přesnější analýzu je nutné využití i jiných přístupů, jako například přístup komunikativní, sémiotický, psychologický a kulturně antropologický. O teorii překladu se ve zvýšené míře zajímají i lingvisté, zejména díky práci s jazykem mateřským..

Překládání je činnost značně komplikovaná, zahrnuje složité procesy porozumění textu a také procesy odehrávající se mezi pochopením originálu a konečnou formulací překladu. V první fázi překladu je nutná všestranná analýza a porozumění textu, zejména těch skutečností, které jsou zakódovány do jazyka textu originálu (dobové i místní reálie, různé zvláštnosti autorovy, u odborné literatury znalost příslušného oboru...) V druhé hlavní fázi překladu dochází již k samotné rekonstrukci obsahu originálu v jazyce překladu. V této fázi se uplatňují rozmanitá překladatelská řešení a postupy, zejména při práci a výběru stylistických a jazykových prostředků daného jazyka a překladatel má možnost uplatnit nejen znalost jazyka výchozího, ale také dovednost a tvořivost při práci s jazykem mateřským. V následujícím krátkém přehledu jsou uvedeny jednotlivé oblasti, jejichž znalost je pro překladatele nezbytností.

Požadavky kladené na překladatele (podle D. Žvávka, *Kapitoly z teorie překladu*):

- a) znalost jazyka, z něhož se překládá
- b) znalost jazyka, do něhož se překládá
- c) znalost reálií cizího prostředí uměleckého díla nebo základy příslušného vědního oboru u díla odborného
- d) znalost rozmanitých překladatelských metod a postupů a schopnost je aplikovat podle charakteru textu a potřeb překladu v praxi

3. 1. Druhy překladu

Pro klasifikaci a pojmenování překladů můžeme vycházet z nejrůznějších hledisek. V následujícím přehledu jsou překlady rozděleny podle principu druhové diferenciaci a textové variability, které uvádí v kolektivním díle *Překládání a čeština* jedna z autorek, paní Zlata Kufnerová.

Třídění podle druhu textu:

- a) *překlad odborný a technický*
- b) *překlad umělecký*

ad a)

Při překladu odborného textu je důraz kladen na obsah informace a jazykové prostředky mají pouze komunikativní funkci. Není možný odklon od originálu, míra volnosti je velice malá a nejdominantnější roli hrají odborné termíny, které se postupně mohou stát součástí nejen slovní zásoby mateřského jazyka, ale také morfologického a slovtvorného systému spisovného jazyka. Sémantický obsah termínu je úzký a konkrétní, v porovnání s jinými slovy je samostatnější a méně závislý na kontextu.

I v odborné a technické literatuře je nutné zachovat nejen přesnost a srozumitelnost myšlenek, ale i gramatickou a stylistickou správnost. Výběr lexikálních a gramatických prostředků překladu musí odpovídat celkovému zaměření originálu a nutné je zachování norem, které existují pro daný žánr v jazyce překladu. Odborná terminologie každého oboru tvoří ucelený systém termínů a pro překladatele má rozsah poznatků z problematiky překládaného oboru podstatný význam. S vývojem daného vědního či technického oboru se zvyšuje i množství překládané literatury v daném oboru, překládají se knihy, články, encyklopedické slovníky, technické příručky, učebnice, katalogy, prospekty..... Odborná literatura je tedy pojem poměrně široký, zahrnuje nejrůznější druhy odborných textů, z nichž mnohé mají své specifické zvláštnosti, do značné míry určované funkčně stylisticky.

ad b)

Umělecký překlad můžeme v širším smyslu slova rozdělit na překlad poezie, prózy a dramatu, což odpovídá tradičnímu dělení uměleckých textů na žánry lyrické, epické a dramatické. Velice bohatá je oblast překladu prózy, kde se jednotlivá odvětví navzájem liší poměrem obsahové, výrazové a apelové stránky (např. literatura pro děti a mládež, literatura humoristická, dobrodružná, životopisná....) a také podle tradičních žánrů (román, povídka, novela ...). Některé žánry (zejména román) je možné dále dělit podle různých kritérií, což ovlivňuje i volbu překladové strategie. Mezi tato kritéria patří například forma slohová, obsahová, způsob podání látky atd. (např. román rytířský, gotický, historický, humoristický, psychologický, realistický, experimentální, reportážní....). Oblast poezie je v porovnání s prózou mnohem více vázána na zvláštnosti jednotlivých jazyků a překladatelé využívají celou řadu substitucí. Básnický překlad je jednou z nejnáročnějších forem estetického projevu a bývá považován za vrchol překladatelského umění. V dramatickém překladu hrají klíčovou roli dialogy a na jejich formu a obsah jsou kladeny vysoké jazykové nároky.

Třídění podle slohové diference:

- a) *překlad písemný*
- b) *překlad ústní neboli tlumočení*

Třídění podle časového faktoru:

- a) *překlad synchronní* – překlad, který vyjde brzo po uveřejnění originálu
- b) *překlad diachronní* – překlad pozdější, od originálu časově vzdálený

Pragmatická stránka časových relací mezi originálem a překladem se projevuje zejména tam, kde je originál hodně vzdálen od dneška nebo doby překladu. Ukazatelem se stává míra zachování historického, respektive dobového koloritu. Pokud je cílem překladatele co největší přiblížení doby, v níž se děj odehrává, jedná se o překlad archaizovaný (historizující). U překladu modernizujícího (aktualizovaného) překladatel nabízí současný pohled na popisované události.

Časovým faktorem jsou ovlivněné i časové varianty překladů, které vznikají zejména kvůli rychlému zastarávání překladů a pro každou generaci čtenářů je třeba je obnovovat. Takováto série překladů je později velice cenným materiálem pro studium vývoje národních překladatelských škol. Překlady téhož díla od téhož autora tvoří specifickou vývojovou řadu, která podává svědectví o vývoji individuálního překladatelského stylu.

Třídění podle rozsahu:

- a) *překlad redukovaný*
- b) *překlad rozšiřující*

Při běžném mezijazykovém překladu je snaha o dodržení rozsahu i obsahu originálního textu a rozsahové varianty vznikají pouze při podstatnějším zásahu. Zkrácení

nebo naopak rozšíření překladu mění původní kompozici díla, a tím i charakter literárního útvaru (např. prozaický přepis veršů, přebásnění prózy). V některých případech dochází i k posunům obsahovým. Úpravy textů, zejména odborných, uplatňují jak variantu redukovanou (konspekt, výtah, teze, osnova, résumé...), tak variantu rozšířenou (výklad tezí nebo osnovy článku, rozpracování drobné studie v celou monografii...). Redukce textu je častější při adaptacích literárních předloh, jejíž průvodním rysem je kromě modernizace také tendenční úprava textu, neboli ideový posun, který má dílo přiblížit požadovaným normám chování a myšlení.

Třídění na základě odchýlení od originálu:

- a) *překlad věrný*
- b) *překlad volný*

Reprodukční přesnost překladu je stěžejním problémem překladatelské teorie i praxe. Vývoj překladatelských metod je ovlivňován neustálým bojem mezi dvěma protichůdnými stanovisky v podobě klasické teorie adaptačního překladu a romantické teorie překladu doslovného. Věrný překlad připouští pouze výměnu jazykového materiálu a ostatní prvky směřující k jedinečnosti, jako prvky národní a dobové specifičnosti, jsou zachovány jako součást koloritu, často však na úkor srozumitelnosti.

Překlad volný využívá substitute a to nejen v oblasti jazykové, ale také národní a dobová specifičnost originálu je často přizpůsobována čtenářům překladu. S důrazem na zachování obecného obsahu a formy, je tak do volného překladu uváděna lokalizace nebo aktualizace.

3. 2. Překladačský proces

3. 2. 1. Model překladačské práce

Překlad je možné chápat, ve velice zjednodušené formě, jako převod textu z jazyka výchozího do jazyka cílového, tedy jako náhradu znaků jednoho jazyka znaky jazyka druhého. Ovšem překlad představuje proces daleko složitější, nejedná se o pouhou mechanickou náhradu jazykových znaků, ale důležitou roli hraje výběr odpovídajících jazykových prostředků nutných pro zachování obsahové, estetické a stylistické hodnoty originálu. Překladačský proces tedy sebou přináší celou řadu problémů a pro jejich pochopení je nutné znát nejenom proces vzniku překladu, ale i proces, kterým vzniká dílo původní. Původní dílo je nositelem formy, která má zpravidla určitou sémantickou platnost a obsah, který je určitým způsobem ztvárněn a uspořádán. Do značné míry se v díle projevuje i subjekt autora (jeho příslušnost k určitému dobovému světovému názoru, politické přesvědčení....) a stopy jeho doby a životního prostředí. Pro překladače je důležité pochopení ideového záměru autora, vystihnutí nejpodstatnějších rysů díla a zachování všech funkcí, které nese originál. Neméně důležité je seznámení se s reáliemi prostředí, z něhož se překládá. Po ujasnění smyslu celého textu i dílčích složek originálu, překladačská práce spočívá v hledání vhodných ekvivalentů v jazykových prostředcích cílového jazyka. V procesu překladu se uskutečňují různé stupně ekvivalence, které odpovídají různým možnostem a potřebám překladače. Nutné je brát zřetel na čtenáře, jemuž je překlad určen a odhadovat jeho základní znalosti o věci i možnosti pochopit z daných výrazů celkový smysl textu. Překladač musí počítat také s rozdíly ve společenském vědomí původního a dnešního čtenáře, mnohé hodnoty díla by při doslovném překladu nabyly zcela jiného významu. Časté jsou případy, kdy mateřský jazyk není schopen významově tak širokého nebo mnohoznačného výrazu, jaký je v originálu a dochází k modifikaci, zpřesnění nebo úplné náhradě daného výrazu, zejména pro zachování srozumitelnosti pro čtenáře. Cílem překladačského snažení je tedy vytvořit ekvivalentní text, který by respektoval všechny funkce originálu a zároveň byl uzpůsoben tak, aby byl přijatelný nejen pro jinojazyčné čtenáře, ale i pro příslušníky

jiné kultury. K dosažení tohoto cíle je využíváno různých metod a cest, z nichž některé jsou uvedeny v následující kapitole.

3. 2. 2. Překladačské postupy

V této kapitole jsem jako příklad uvedla dva přístupy k překladačskému procesu, které představují některé ze základních překladačských postupů, ze kterých budu čerpat v praktické části této práce.

Následný přístup k překladačskému procesu vychází z díla Dagmar Knittové *K teorii i praxi překladačské* a shrnuje sedm základních postupů, jimiž se řeší nedostatek přímého ekvivalentu v cílovém jazyce.

1) transkripce

Transkripce je přepis více či méně adaptovaný úzu cílového jazyka. Největší využití má v oblasti vlastních jmen, která jsou překládána pouze v případě nutnosti zdůraznění jejich významové hodnoty v závislosti na obsahu díla. Každý národ má svůj rejstřík tvarů pro vlastní jména závislá na národní formě jazyka a jejich vzájemná odlišnost je často přizpůsobována fonetickým přepisem do domácího grafického systému. V ostatních případech je možné jméno zachovat v originálním znění.

2) doslovný překlad

Doslovný překlad se uplatňuje zejména v těch případech, kdy výchozí i cílový jazyk disponují stejnými jazykovými prostředky a dochází k jejich výrazové i významové shodě. Jazykové jednotky jsou v tomto případě nahrazovány na základě slovníkového ekvivalentu nebo paměti.

3) substituce

Nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným, ekvivalentním.

a) vlastní jména

Substituce vlastních jmen spočívá v jejich přizpůsobení se jazykovému systému cílového jazyka a častá je mezi jazyky příbuznými.

b) lexikální jednotky místně a dobově zabarvené

Pokud je lexikální jednotka nositelem významu typického pro historické prostředí originálu a tento význam není možné vyjádřit prostředky domácího jazyka, je možné slovo ponechat v původním znění. Ovšem v překladu má smysl zachovávat pouze ty prvky, které jsou nositeli významu dobové a národní specifičnosti a čtenář překladu je může cítit jako charakteristické pro cizí prostředí. Substituce se uplatňuje u prostředků, pro které domácí jazyk nemá ekvivalenty a které v původním znění nemají schopnost vyvolat iluzi prostředí originálu. Substituce je také nutná u narážek nebo faktů běžně známých v době vzniku originálu, ale v prostředí do něhož se překládá jsou neznámá.

4) transpozice

Nutné gramatické změny v důsledku odlišného jazykového systému. Mezi nejčastější gramatické odlišnosti mezi jazykem francouzským a českým patří například kategorie rodu a určenosti podstatných jmen, postavení přídavného jména, rozdílné slovesné způsoby a časy....

5) modulace

Modulací rozumíme změnu hlediska. Pokud nastane situace, kdy je přímý nebo i transponovaný ekvivalent gramaticky správný, ale odporuje duchu cílového jazyka, je nutná obměna ve výpovědi. Modulace se může týkat jednotlivých slov nebo i celých větných struktur.

6) ekvivalence

Ekvivalence je termín zahrnující použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu (například v oblasti expresivity, formality...). Vzhledem k tomu, že se jednoznačný ekvivalent uplatňuje pouze v případě obecného, čistě pojmového významu (např. odborná terminologie), je jeho použití velmi řídké. Mnohem častěji je překladatel nucen hledat výrazy ekvivalentní, které se liší v oblasti významových složek denotačních i pragmatických. Sémantický rozdíl významové složky lexikální jednotky vyplývá z různého pojmenovávacího přístupu ve výchozím a cílovém jazyce, z nestejně úrovně abstrakce i ze zaujímání neshodných hledisek ke skutečnosti. V překladu je tedy nutné brát v úvahu konkrétní jednotku v jejím kontextovém zapojení, která může obsahovat i složku konotační nebo stylistickou. Při výběru vhodného ekvivalentu je třeba respektovat všechny složky originálu a zároveň se vyhnout lexikálnímu ochuzení překladu. Ke stylistickému ochuzení originálu může dojít při užití obecného pojmu místo konkrétního přesného označení nebo při užití stylisticky neutrálního slova místo citově zabarveného. Častým nedostatkem je také malé využití synonym k obměňování výrazu.

7) adaptace

Substituce situace popsané v originále, jinou, adekvátní situací (např. neexistuje-li ekvivalent přísloví, slovní hříčky...)

Druhý přístup navrhuje dílo Zlaty Kufnerové a Zdeny Skoumalové *Překládání a čeština*, jehož čtyři základní postupy jsem rozšířila o konkrétní případy nejčastějších gramatických a lexikálních transformací, ke kterým v překladu dochází. Jednotlivé typy transformací ve svém díle *Kapitoly z teorie překladu I* uvádí Dušan Žvábek

1) dosazení ekvivalentu

Dosazení ekvivalentu je nejjednodušším typem mezitextových operací. Užívá se, jestliže dojde ke shodě mezi jednotkami výchozího i cílového jazyka ve výrazovém i významovém plánu a jazykové jednotky se navzájem kryjí. Jedná se o prosté

překódování informace, neboli užití slovníkového ekvivalentu, kdy výraz dosazujeme na základě paměti nebo slovníku. Tento typ je běžný u textů standardizovaných, odborně informativních a nejlépe se zde uplatňují slovníky slovních spojení a jiné překladatelské příručky.

2) výběr z více možností

V určitých případech má překladatel ve slovníku k dispozici v rámci jednoho slova řadu ekvivalentů a výběr provádí s přihlédnutím ke kontextu. Všechny ekvivalenty odpovídají obecnému významu překládaného slova, mají tedy společný sémantický příznak, ale různá kontextová spojení se překládají různě. Jednotlivá slova mohou být také ve vztahu synonymickém, kdy je jejich shodná sémantická složka odlišena jemnými významovými odstíny, slohovým nebo citovým zabarvením, původem nebo různou mírou užívání a spisovnosti. Výběr vhodného ekvivalentu je také ovlivněn stylistickým záměrem autora.

3) kompenzace

V různých jazycích se objevují odlišnosti nejen v konstrukčních možnostech, ale i v kombinatorických vlastnostech lexikálních jednotek. Pokud není možnost použití přímého ekvivalentu, je překladatel nucen k užití konstrukce odlišné od originálu, a tím dochází k přeskupení lexikálních elementů i k rozdílnostem v rovině gramatické. Při takovéto náhradě dochází často ke značné rozdílnosti výrazové či významové struktury, kdy je její funkční i obsahová totožnost s originálem nahrazena vnímáním kontextu jako celku. Kompenzace je nutná zejména u jazykových prostředků, které v druhém jazyce chybějí, nebo existují, ale jejich fungování je zcela odlišné. Úpravy textu a jednotlivé kompenzační transformace jsou rozdílné u textů odborných a uměleckých. Při překladu odborných textů zpravidla autor originálu i překladu vycházejí ze stejného informačního základu a překlad by neměl působit potíže. Složitější situace nastává u literatury umělecké, kde na čtenáře působí nejrůznější faktory jako časová vzdálenost, teritoriální

rozdílnost, různá kulturně-vzdělanostní báze..., což vyvolává nutnost použití jiných transformací pro docílení co největšího přiblížení se k originálu.

Kompenzace uskutečňované v překladu se tedy nejčastěji týkají výrazové struktury jazyka - transformace gramatické, nebo lexikálně sémantické stránky jazyka - transformace lexikální. V následujícím přehledu jsou uvedeny nejčastější možnosti, ve kterých je kompenzace často nevyhnutelná.

Transformace gramatická

Při gramatické transformaci se určitá věta změní v jinou, ale její obsahová totožnost s originálem je plně zachována. Jedná se tedy pouze o změnu syntaktické konstrukce, při které dochází ke změně mluvnické kategorie, nikoliv však lexikálního obsahu. V procesu překladu je možné se setkat s celou řadou těchto transformací, které jsou vyvolány různou jazykovou strukturou obou jazyků.

a) záměna slovních druhů

Může být vyvolána různými příčinami jako například neexistencí stejného slovního druhu v druhém jazyce, různým fungováním slov patřících ke stejnému slovnímu druhu v obou jazycích nebo i různými formami spojitelnosti slov...

b) záměna multiverbizačních pojmenování

K této transformaci dochází zejména u slovesných pojmenování, kdy má slovesná složka oslabený význam a nositelem vlastní informace je substantivum s ním spojené. Tato spojení lze překládat buď multiverbizačním pojmenováním nebo výrazem jednoslovným, častěji však dochází k náhradě víceslovného výrazů výrazem jednoslovným

c) **záměna trpných konstrukcí činnými**

Užívání trpného rodu má své důležité místo především v odborném textu. V oblasti prózy jsou trpné konstrukce většinou nahrazovány konstrukcemi činnými.

d) **slovosledné transformace**

Slovosled je výrazem hierarchie vnitřních vztahů ve větě a určuje pořadí jednotlivých jazykových elementů. Slovosledná struktura je ovlivněna nejen závislostí syntaktických vztahů ve větě, ale také soudržností jednotlivých prvků, která je nezbytná pro určení vzájemného postavení členů obsahově nebo formálně spjatých. Rozdílnost těchto vztahů je příčinou slovosledných odlišností v jednotlivých jazycích a jejich nerespektování může negativně ovlivnit hodnotu překladu. Nejčastějšími rozdíly jsou například postavení přídavného jména, koncová pozice předložek, rozvinutí daného výrazu celou větou... Také práce s větným důrazem závisí na jazykových prostředcích konkrétního jazyka, jeho slovosledných pravidlech a možnostech variace.

e) **slovesné časy**

Ve většině západoevropských jazyků je kategorie času bohatě rozvitá a dějová posloupnost může být v originále vyjádřena šesti až osmi slovesnými časy. Pokud je tento originál překládán do jazyka disponujícího pouze třemi základními časy, chybějící časové kategorie jsou kompenzovány vidovými předponami nebo časovými příslovci.

Transformace lexikální

Vztahuje se k vnitřnímu obsahu překládaného textu, tedy k pojmům a významům jazykových jednotek. Spočívá v záměně překládané lexikální jednotky jednotkou s jinou sémantickou motivací a je nutná zejména tam, kde je v obou jazycích různý rozsah pojmu. Příčinou sémantických rozdílů slov je odlišná motivace pojmenování předmětu, který označuje stejnou skutečnost v různých jazycích. Rozsah významu je také úzce spojen s valencí (spojovatelností) slova, kdy schopnost vázat na sebe další slova nebo

větné členy je u stejných slov v různých jazycích odlišná. Tyto transformace jsou aplikovatelné na různých úrovních překládaného textu – v rovině slov, slovních spojení i vět. Lexikální transformace má široké uplatnění a používá se zejména tam, kde slovníkový nebo přímý ekvivalent není vhodný. Pro zachování smyslu informace a pro přiblížení překladu situaci i chápání čtenáře, je překladatel nucen použít pojem jiný, sémanticky shodný. V následujícím přehledu jsou uvedeny některé typy nejčastějších transformací lexikálních jednotek.

a) konkretizace významu

Slova se širokým, nediferencovaným významem jsou pro překlad někdy velmi neurčitá, proto je vhodné je v konkrétním textu nahradit slovem s významem užším. Také nespecifikovaná slovesa s obecným významem pohybu mohou být v jednotlivých konkrétních případech upřesněna.

b) generalizace významu

Generalizace neboli zobecnění je opakem konkretizace významu. Slova s konkrétním vymezením v originálním textu mohou být nahrazena slovem s významem obecnějším, zvláště, pokud v daném jazyce přímý slovníkový ekvivalent není příliš vhodný nebo pokud protějšek k cizímu speciálnímu termínu v daném jazyce neexistuje. Možné je i použití významově nadřazeného slova nebo spojení. Generalizace je nevyhnutelná zejména u výrazů lokálních, čtenář nezná cizí prostředí a daný výraz je nutné zobecnit nebo přeložit výrazem celonárodním.

c) rozšíření pojmu

Jde o vyjádření sémantického vztahu přenesením významu pomocí metafory a metonymie v rámci dvou jazyků. Z hlediska překladu se metafora mnohdy stává problémem a pro hledání vhodného ekvivalentu je nezbytné ji interpretovat ve všech jejích hodnotových prvcích. Překladatel musí pochopit kromě obsahové podstaty také míru její obvyklosti, originalnosti, obecné srozumitelnosti... V překladatelském procesu je neoptimálnější pravou metaforu nahradit opět metaforou, ovšem ne vždy je to možné a metafora bývá často gramaticky i sémanticky přetvářena, nebo dokonce úplně zaniká.

Stěžejní roli hraje metafora v básnickém textu, kde se dodržení její obsahové i estetické funkce v daném kontextu, spojené se zachováním i stránky zvukové, může stát velmi obtížným. V oblasti prozaické je její překlad mnohem jednodušší, neboť většina metafor je neutrální a v závislosti na zvláštnostech kulturního systému východiskového jazyka pojmenovává předměty a jevy obecně známé. Vyjimku tvoří pouze metafory odrážející lokální zvláštnosti, ale ty nejsou příliš časté. Ke gramatickým transformacím bez sémantické změny metafory patří záměna přívlastku shodného za neshodný, náhrada přirovnáním, rozdělení do věty nebo stažení věty do slovního spojení. Zde sice nedochází k obsahovému posunu metafory, ale přesto může dojít k porušení její obraznosti a tím i estetické funkce. Při obsahové transformaci je častá konkretizace, generalizace nebo náhrada původního významu metafory. Pokud se překladatel uchýlí ke změně obsahu, je nutné zvážit, co je z funkčního hlediska nezbytné zachovat, případně kompenzovat na jiném místě.

d) užití antonym

Užití antonyma umožňuje záměnu některého pojmu originálu pojmem s opačným významem, přičemž může dojít i ke změně struktury celé věty, ale její smysl musí být ponechán. Antonymičnost překladu je nejčastější, pokud chce překladatel důrazněji upozornit na daný fakt, dochází tak k záměně kladné věty ve větu zápornou.

e) neutralizace významu

V překladu dochází často k lexikálnímu ochuzení užitím výrazu obecnějšího, který ztrácí svoji názornost a citové zabarvení. Překladatel by se neměl spokojit pouze s aktivní slovní zásobou a používat výrazy nejobecnější a významově nejchudší, ale naopak hledat slova výstižná, přesná a mnohdy ne běžně užívaná.

f) komplexní transformace

Komplexní transformace spočívá v nahrazení překladové jednotky jinou v celém jejím smyslovém rozsahu. Důsledkem neexistence společných sémantických prvků dochází k většímu rozdílu mezi originálem a překladem, ale vždy jde o vyjádření stejné

skutečnosti nebo situace. Nejvíce se uplatňuje při překládání hovorových konverzačních obrátů, frazeologismů, idiomů nebo metafor.

g) frazeologismy

Frazeologie je považována za specifickou vrstvu lexikálního bohatství každého jazyka. Vzhledem k tomu, že se nejedná o oblast uzavřenou, ale naopak výrazně dynamickou, je vystižení jejího emocionálního, hodnotícího i dobového koloritu úkolem dosti obtížným. Frazeologismy jsou považovány za „koření jazyka“ a neslouží pouze k neutrálnímu pojmenování určité skutečnosti nebo situace, ale jsou výrazně zaměřeny na subjektivní hodnocení, jehož podstatou je údiv, překvapení. Ve zhuštěné podobě mohou zachytit názor nebo postoj a současně jej vtipně komentovat. Lexikální prostředky jsou značně expresivní, často převažuje jejich význam konotativní. Frazeologismy velmi rychle zevšedňují a jsou nahrazovány novými podle kreativity a schopnosti mluvčích. O jejich rychlém vývoji svědčí i velké množství výrazů dnes již neznámých nebo nepoužívaných. Jejich variabilita je způsobena celkovým rozsahem a konkrétností jednotlivých komponentů, které umožňují vypouštění fakultativních složek i mnohé variace dané složky. V překladatelském procesu není otázkou, jak je překládat, ale spíše hledání jejich substituce situačním ekvivalentem, který nemusí být v daném jazyce identický. Frazeologismy totiž nelze překládat podle jednotlivých komponentů, nýbrž globálně. I když jsou situace, které ke vzniku frazeologismu vedou v zásadě identické (údiv, marnost, úspěch...), jejich konkrétní jazyková podoba se v různých jazycích liší. Frazeologismy bývají klasifikovány nejrozličnějším způsobem, nejběžnější je však klasifikace podle předmětu nebo situace, ke které se přirovnávají – rozlišujeme například frazeologii somatickou (základem jsou části těla), faunickou (zvířecí), profesní. Vyskytují se i frazeologismy s numerickým členem nebo s adjektivem ve významu národní příslušnosti.

h) terminologie

Termín je jazyková jednotka vysoce autonomní, přesně vymezená a nezávislá na svém kontextu i na etymologickém významu. V překladatelském procesu je překládání termínu spojeno s mnohými komplikacemi. V oblasti technické terminologie je

nejčastější přejímání daného termínu v jeho originální formě před vytvořením ekvivalentu. Zvláště patrné je to např. v textech spojených s výpočetní technikou, elektronikou..., kde se technické výrazy stávají součástí daného jazyka a domácí výrazy nikdy nevznikly nebo se neujaly. Ovšem cizojazyčný termín může být také graficky adaptován, slohotvorně integrován nebo přeložen a výběr z těchto možností záleží na konkrétním jazyce a jeho jazykových prostředcích. V dnešní době mezinárodní spolupráce se velice těžko brání vlivu cizích jazyků a internacionální charakter termínu je jeho velkou předností. V oblasti společenskovední se v překladu terminologie objevuje problém pojmového vymezení a správné pochopení pojmu je zvláště důležité v jeho mimojazykovém dosahu (např. právní, obchodní, vojenský...). Při převodu do cizího jazyka se beze změny nechávají např. výrazy označující grafické speciality určitého jazyka. V beletrii je výskyt termínů podmíněn tématem a terminologická podoba označení je vázána nejen na jazyk autora, ale také na jazyk postav zdůrazňujících svůj odborný profil nebo postavení. Se stoupajícími mezinárodními kontakty v jednotlivých jazycích vzrůstá i vrstva slov přejatých, která mohou v různém stupni zdomácnět a vstupují do různých vztahů s výrazy domácími. Pokud nastane situace, kdy jednomu výrazu odpovídají v druhém jazyce výrazy dva, je překladatel nucen volit ten výraz, který lépe odpovídá charakteru textu. Text vědecký dává přednost výrazu mezinárodnímu, kdežto text popularizační vyžaduje výraz domácí.

i) oslovení

Oslovení je především problém sociologický a promítá se do něho vztah společenské hierarchie, kvalifikace, věkových rozdílů a osobní vztahy nejrozmanitějšího druhu. Jeho závažnost nebo samotný výskyt je v literatuře dán žánrem a oslovení se stává textotvorným i stylotvorným elementem zejména v dialogu. Problémy s překladem se zvětšují se vzdáleností kulturních systémů východiskového a cílového jazyka. Způsob oslovení a jeho překlad úzce souvisí s charakterem obou jazyků, překladatel by si měl být vědom role profesních a společenských titulů, přechylování ženských jmen, tykání či vykání nebo funkčních posunů v jednotlivých jazycích. Oslovení může hrát důležitou roli při charakterizování historického prostředí, společenského postavení postav nebo jejich emocionálního zaujetí a proto je nutné mu věnovat náležitou pozornost při překladu.

j) vlastní jména

Práce s vlastními jmény je v odborných i uměleckých textech důležitým překladatelským problémem. Při řešení jazykové podoby pojmenování osob i míst je nutné brát v úvahu grafické systémy daných jazyků, stupeň frekvence a osvojení jména a také dobové zvyklosti. Mezijazykový převod vlastního jména může mít různé podoby grafické, přízvukové nebo modifikační v závislosti na vztahu obou jazyků. V češtině se ovšem západoevropská příjmení přejímají vždy ve výchozí grafické písemné podobě, což situaci značně usnadňuje. Problémy mohou nastat při překladu jmen křestních, zejména v jejich zkrácené familiární podobě. Křestní jména mívají v celé řadě jazyků své paralely, někdy blízké, jindy odlišné a pokud se jméno v daném jazyce nevyskytuje, bývá často převedeno hláskovou modifikací. Vlastní jména se také objevují v názvech děl a v podobě hrdinů procházejí celým dílem, takže nevhodný překlad zde může nepříjemně poznamenat celé dílo. Neméně problematická jsou jména místní. U některých je převod do jiné grafické podoby snadný nebo dochází pouze k minimální hláskoslovné modifikaci, objevuje se také ustálená adaptovaná podoba některých jmen díky historické tradici kulturních i jiných kontaktů. Problémem však bývají spíše názvy míst, která nejsou příliš frekventovaná, ale také jména traťová, názvy ulic, náměstí... V odborném textu je možné uvádět podoby dvě i více a v beletrii je uvedeme buď v podobě české, nebo upravené podle výslovnostních nebo jazykových zákonitostí daného jazyka. Při řešení překladové podoby názvů je možné pracovat i s výkladem etymologickým, ovšem ztráta etymologických souvislostí je vždy přijatelnější než navození nenáležitých souvislostí.

4) vytvoření ekvivalentu, kreativní postupy

V překladatelském procesu, zejména u beletrie a poezie, může nastat situace, kdy jazykový prvek v cílovém jazyce neexistuje a i jeho kompenzace je velmi obtížná. Zde je překladatel postaven před úkol neexistující ekvivalent vytvořit nebo zkonstruovat. Tvořivostí překladatele tak mohou vznikat slova nová (neologismy), která postupně pronikají do mateřského jazyka a obohacují tak jeho lexikální prostředky. Překladatel

může plně rozvinout svoji jazykovou tvořivost zejména při převádění těch hodnot, pro které se ještě neobjevily vyjadřovací prostředky v cílovém jazyce. Často bylo úkolem právě překladatelů vytvářet mnohé hodnoty, o které byla jejich původní literatura ochuzena nebo které vznikaly na cizí půdě v odlišných jazykových i historických podmínkách. Ovšem překladatel by se nikdy neměl nechat strhnout svojí kreativitou a vytvářet nová slova tam, kde nejsou potřeba nebo bezdůvodně přetvářet slova stará a snažit se tak ovlivňovat styl samotného autora originálu.

3.3. Dějiny českého překladu z francouzštiny

Dějiny překladu tvoří důležitou součást každé národní literatury. Překlad zpočátku napomáhal nejen při rozvíjení jazykové kultury a upevňování spisovného jazyka, ale nahrazoval i nedostatek určitého literárního druhu v literatuře domácí. Odstraněním jazykové bariéry překlad přispíval i ke vzdělání širších vrstev prostého obyvatelstva. Po dovršení konstituování národního jazyka, kultury a vědy se překlad stává prostředníkem přibližování kulturních hodnot a dokonce i inspirací posunující další vývoj domácí produkce. Česká veřejnost byla otevřena různým podnětům a impulzům a vždy velmi pozorně sledovala vývoj v ostatním světě. V tomto procesu poznávání byl překlad významným činitelem a velmi důležité nebylo pouze co se překládá, ale také kdo a jak. V následující kapitole je uveden přehled vývoje českého překladu z francouzštiny od dob obrozeneckých až po současnost.

3. 3. 1. Doba obrozenecká

Dobou národního obrození označujeme zhruba poslední čtvrtinu 18. a první polovinu 19.století. Je to významné společenské hnutí projevující se především národně osvobozenickým bojem a snahou o národní a demokratické uvědomění. Byly položeny základy spisovného jazyka a došlo k rozvoji české literatury, vědy a divadla. Důležitou úlohu zde hrály noviny. Mezi významné osobnosti, které se zasloužily o rozvoj českého

jazyka patří zejména Josef Jungmann, Antonín Jaroslav Puchmajer, Václav Matěj Kramerius ale i řada dalších. Čeští obrozenci se snažili o pozvednutí češtiny na úroveň běžně používaného jazyka. Jedním z nástrojů jak toho dosáhnout bylo zvýšení počtu překladů a hlavně jejich kvality. Obrozenci také kladli důraz na zlepšení všeobecného vzdělání lidových vrstev. Do té doby byla literatura výsadou převážně vrstev vyšších a tedy i vzdělanějších. K tomuto cíli výrazně přispěl i Václav Matěj Kramerius založením nakladatelství Česká expedice proslaveného především vydáváním knížek tak zvaného "lidového čtení". Zájem čtenářů byl především o žánr dobrodružný, rytířské a strašidelné povídky a později i pohádky. Prostřednictvím těchto knížek pronikaly ke čtenářům originální, tedy i francouzské náměty, ovšem pouze v takovém podání, které bylo v souladu s možnostmi vydavatele a přitažlivostí pro čtenáře. Velice často docházelo k adaptacím nebo dokonce využití cizí látky pro potřeby vlastních čtenářů. Originalita díla a jméno autora v této době ještě nehrálo tak velkou roli, čtenáře zajímal zejména žánr a někdy i jméno nakladatele, jenž si získal jméno a důvěru čtenářů. Autorství knížek lidového čtení bylo ještě v první polovině 19. století anonymizováno. Obrozenecký překlad hledal hodnotu původnosti nikoliv v originálu, ale v jeho českém ekvivalentu. Musíme však zdůraznit, že tyto překlady zdaleka neodpovídaly kritériím uplatňovaným v téže době na překlad náročné literatury. Hranice mezi adaptací a původním zpracováním cizího námětu jsou nejasné, jelikož často docházelo k překladu přes jiný jazyk. Pro čtenáře byly ale důležité zejména žánr, zábavnost čtiva a jeho jazyková srozumitelnost. Tento typ literární tvorby měl značný vliv na kulturní život širokých vrstev obyvatelstva, ale i na další domácí literární vývoj. Překlad významně obohacoval zejména pohádkové příběhy a jeho vliv na literární vývoj u nás můžeme vidět například v dílech Němcové, Tyla nebo Erbena. Pokud se zaměříme na překlady děl francouzských, musíme zmínit, že v této době nebyly tak časté jako například díla německá, ale i přes jejich malý počet jsou tu díla s vysokým přínosem. Jako příklad můžeme jmenovat Jungmanův překlad Chateaubrianovy *Ataly aneb Lásky dvou divochů na poušti* (*Atala, ou Les Amours de deux sauvages dans le désert*, 1801), jehož význam pro vývoj českého překladatelství je značný. Překlad zahájil uvádění prvních velkých děl francouzského romantismu do české literatury. Atala však nebyla průkopníkem pouze romantismu, ale přinesla i pozornost k aktuálnímu literárnímu dění. Kniha byla přeložena pouze 4 roky

po otištění originálu a vnáší do překladatelské činnosti princip aktuálnosti. Překlad současných děl ale znamenal řadu problémů, překladatelé byli často omezováni přísnou cenzurou a neměli možnost projevit své osobní zájmy a záliby, některá jejich díla byla odsouzena k zániku ještě před dokončením. Cenzura se projevila i na překladu *Ataly*, kde byl Jungmann nucen určité pasáže úplně vynechat nebo upravit a výsledný český text byl rozsahem kratší než originál. Zachována byla ale obraznost i básnický rytmus díla a části romantických popisů exotické scenerie, indiánských zvyků a mravů jsou až překvapivě přesná. Při výběru lexikálních prostředků se Jungmann uchyluje i k vypůjčení výrazů z jazyků slovanských (polštiny a ruštiny) a vytváří i své vlastní neologismy. Jeho přínos české kultuře a jazyku je nesmírný a velice cenný. Francouzské 18. století přiblížila čtenářům práce Antonína Jaroslava Puchmajera, *Chrám gnídký* (Montesquieu). Velkou oblibu si získalo i dílo Bernardina de Saint-Pierre, *Paul et Virginie*, popisující sentimentálně laděný příběh poukazující na škodlivé působení společnosti na člověka.

3. 3. 2. Šedesátá léta 19. století

I v tomto období je překladatelský zájem ovlivňován především potřebami tehdejší kultury a i zde je jeho základní funkcí zprostředkování kontaktů s cizími kulturami. Objevují se díla, která ideově podporují „boj“ za demokracii, národní myšlenku a rozvoj sebevědomé národní literatury. Velká pozornost je věnována románu. V první polovině šedesátých let Vincenc Vávra Haštalský překládá díla Victora Huga – *Bídníci* (1863-64) a *Chrám Matky Boží v Paříži* (1864). Čtenáři se poprvé seznamují se spisovatelkou George Sandovou, která se stala velmi oblíbenou díky knižním překladům románů *Hraběnka z Rudolstadt* z roku 1864 (*La Comtesse de Rudolstadt*) a *Konsuelo* z roku 1865 (*Consuelo*). Ve svých dílech často kladla do popředí postavu ženy a v české literatuře nastolila také otázky ženské rovnoprávnosti. Mezi její velké obdivovatelky patřily Božena Němcová a Karolína Světlá. Dalším významným překládaným autorem je Eugène Sue, s jeho jménem je spojován vznik žánru románu-fejetonu a sociálního románu. Román-fejeton, který měl velký význam pro vznik sociálního románu, si získal oblibu u nejširších vrstev čtenářů. Román vynikal velkou napínavostí a provokoval čtenářovu zvědavost. Tento žánr se posléze objevil i u českých autorů (např. Nerudova

povídka *Trhani* vyšla původně jako soubor fejetonů v *Národních listech* v roce 1872). Skutečnou událostí let sedmdesátých jsou však díla Jula Verna, zakladatele vědecko-fantastického románu, jedná se o žánr zcela nový a velice přitažlivý. Objevil se v době poznamenané nebývalým pokrokem vědy a techniky a Jules Verne současné vědecké poznatky popularizoval velice poutavou a humorně zábavnou formou. Z jeho tvorby zmíníme romány *Cesta kolem světa za osmdesát dní* (*Le Tour du monde en quatre-vingt jours*, 1873), *Pět neděl v balóně* (*Cinq semaines en ballon*, 1863), *Dvacet tisíc mil pod mořem* (*Vingt mille lieues sous les mers*, 1871), *Země kožešin* (*Le Pays des fourrures*, 1873), *Tajuplný ostrov* (*L'Île mystérieuse*, 1875). O uvedení Jula Verna do české literatury se zasloužil Jan Neruda, který v roce 1878 vydává své proslulé dílo *Písně kosmické*, značně inspirované Vernovým stylem.

Francouzská literatura k nám pronikala i v podobě divadelních her a to především v zápletkové a konverzační komedii Eugéna Scriba, Alexandra Dumase mladšího, Octava Feuilleta a Victoriena Sardoua. Mezi významné překladatele tohoto žánru patří Emanuel Bozděch, Jakub Arbes nebo František Doucha. Emanuel Bozděch byl sám tvůrcem české konverzační komedie a jako dramatik působil v Prozatímním divadle. Ve vlastních hrách se snažil o přenesení nové tendence francouzské dramatiky do prostředí českého divadla. Mezi jeho překlady patří například *Pan Alfons* od A. Dumase ml. nebo Sardouova *Fernanda*. V překladech Jakuba Arbesa jsou hrány například – A. Dumas ml. *Cizinka*, V. Sardou – *Dora*, *Král Mrkvička*, *U černé kočky*. Mezi jeho díla řadíme i překlady her Molièrových, Balzakových, Zoly, Scriba, obou Dumasů, Sardoua a Huga. František Doucha se mimo A. Dumase st. a Sardoua ujal také Hugova *Ruy Blase*. Jeho překlady jsou ukázkou věrného respektování původního textu. České divadlo bylo seznámeno i s dramatickými díly Julesa Verna. Jeho hra *Cesta kolem světa za osmdesát dní* měla velký úspěch a byla uvedena na scéně Národního divadla. Později se objevují překlady her Molièrových – *Lakomec*, *Misanthrop*, *Tartuffe*, *Zdravý nemocný*. S francouzskou poezií nás seznamuje především Jaroslav Vrchlický, který svoji tlumočnickou práci doplňuje literárními studiemi, vlastním komentářem, informacemi o překládaných autorech a tendencích současné francouzské literatury. Vrchlický se věnoval převážně sonetu, ale do české lyriky přinesl i řadu nových pojmů – například ritornel, rondel, villonskou baladu, balatu a rispet. Za svůj vzor prohlašoval Victora Huga, ale překládal

i poezii parnasistní (např. Leconte de Lisle, Théodore de Banville, Sully-Prudhomme a Mme Ackermannová). Jako první u nás také překládal francouzské prokleté básníky, dekadenty a symbolisty. V osmdesátých letech se začínají opožděně vydávat romány velkých autorů 19. století – jmenujme alespoň díla Balzakova – *Otec Goriot* (*Le Père Goriot*), *Třicetiletá* (*La Femme de trente ans*) a *Plukovník Chabert* (*Le Colonel Chabert*). Objevují se také první informace o nejvýznamnějším představiteli naturalistického románu Emilu Zolovi. Bohužel proti jeho dílům se vznesly značné kritiky pro ohrožování mravně výchovné funkce literatury a v tomto období byl přeložen pouze jeho román *Zabiják* (*L'Assommoir*). Avšak v letech devadesátých, s nástupem mladé generace se překladatelé opět vracejí k dílům naturalistů i realistů.

3. 3. 3. Období od počátku devadesátých let do první světové války

Toto období je charakterizováno počátky moderní tvorby. Do značné míry se projevuje vliv mladé nastupující generace, která přináší nový přístup nejen k umění, ale i k životu. Objevuje se zájem o vše nové a zároveň i kritika starších překladů. Roku 1898 vychází kompletní a ideologicky nezkreslený překlad Chateaubriandovi *Ataly*. Díla Charlese Baudelaira uvádějí literární směry dekadence a symbolismu. O představení tohoto stylu, založeného na využití symbolu, se zasloužil především F. X. Šalda a časopis *Moderní revue* pod vedením Arnošta Procházky. *Moderní revue* čerpala inspiraci z francouzských zdrojů, informovala o všem, co bylo vnímáno jako moderní, originální a často až šokující. Z překládaných autorů to byli zejména Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Maeterlinck a další.

K rozšíření francouzské literatury výrazně přispěl F.X. Šalda, a to nejen svými překlady, ale také celou řadou komentářů a názorů na ně. Avšak snahy o představení nové moderní poezie nejširší čtenářské veřejnosti nebyly naplněny, ta se daleko více zajímala o literaturu prozaickou. Uvedeno je velké množství děl realistů a naturalistů vydávaných převážně v Ottově knihovně (například mnohosvazková díla Zoly, Balzaca, Flauberta, Anatola France a dalších). Vzhledem k velkému zájmu veřejnosti o tyto překladové prózy se překladů ujímají i žurnalisté, filologové nebo ochotníci. Velké zásluhy v renesanci knižní kultury převážně výběrem a kvalitou překladu můžeme připsat

Knihovně Moderní revue a Knihovně dobrých autorů Kamily Neumannové, obě pod vedením Arnošta Procházky.

Velkou událostí tohoto období se stal kompletní překlad díla *Život Gargantuův a Pantagruelův*, který si získal téměř okamžitě obrovskou popularitu. Dílo bylo vytvořeno skupinou překladatelů vystupujících pod jménem Jihočeská Theléma a vyniká svou věrností, jednotností a moderností. K dalším autorům, kteří se v tomto období zapsali do povědomí české čtenářské veřejnosti, patří vedle Zoly, Balzaca a Flauberta i bratři Goncourtové – *Germinie Lacerteuxová*, Guy de Maupassant – *Miláček* (1896) nebo Stendhal - *Červený a černý* (1898).

3. 3. 4. Období mezi dvěma válkami

V letech 1918-1938 došlo k velkému rozmachu překladů z francouzštiny, nejen díky politické orientaci první republiky, ale i proto že se zvyšoval i zájem české kultury o francouzskou tvorbu. V tomto meziválečném období působila i celá řada významných překladatelských osobností, jejichž přínos byl nezanedbatelný (F.X. Šalda, Karel Čapek, Viktor Dyk, Arnošt Procházka, Jindřich Hořejší, Otokar Fischer, Vítězslav Nezval, Karel Teige...)

Zlom nastal i v oblasti poezie, kdy se překládají díla od nejstarší francouzské lyriky až po tvorbu nejsoučasnější. Nově objeveni byli mimo jiné i „prokletí básníci“ a jejich předchůdci. O velký převrat ve vývoji české poezie se zasloužil především Karel Čapek a to svým překladem Apollinairova *Pásma*, kterým do literatury uvedl nové technické postupy (volný verš) a proměnil básnický jazyk. Čapek tímto překladem inspiroval řadu českých básníků k následování moderního směru odpovídajícího náročnějším požadavkům. Kromě překladů básní vznikaly mnohé básnické výbory, které si po dlouhou dobu udržely velkou čtenářskou přitažlivost, ve dvacátých a třicátých letech byli přeloženi Apollinaire, Baudelaire, Éluard, Mallarmé, Rimbaud, Varhaeren, Verlaine, Villon a další. Z antologicky uspořádaných výborů jmenujme alespoň *Francouzská poesie nové doby* – Karel Čapek, *Ze současné poesie francouzské. Od symbolismu k dadaismu* – Hanuš Jelínek, *Cizí básníci* – Arnošt Procházka.

V oblasti dramatu se objevuje snaha o navázání na tradici spojenou s překlady Jaroslava Vrchlického. Jeho básnické překlady veršovaných dramát se pouze upravovaly podle nových zásad (*Cyrano de Bergerac* od Edmonda Rostanda – úprava Jindřicha Hořejšího). Později se překládaly i hry současné – Jean Giraudoux *Isabela na rozcestí* (1934), *Nová Elektra* (1938).

Reakce na nedávno prožitou válku se objevuje spíše v oblasti prozaické. Velký ohlas si získal protiválečný román *Oheň*, za který Henri Barbusse obdržel Goncourtovu cenu. Vydávají se i překladatelsky náročnější prózy jako Chevalierovy *Zvonokosy* nebo Célinova *Cesta do hlubin noci*, kde se na překladu podílel Jaroslav Zaorálek.

Na závěr můžeme říci, že francouzské překlady v tomto meziválečném období dosáhly svého vrcholu. Politická orientace našeho státu nastolená po druhé světové válce značně omezila příhodné podmínky pro překládání z francouzské literatury a vzdálila nás tak od rozsahu překládaných děl v letech dvacátých a třicátých.

3. 3. 5. Po roce 1945

Ve srovnání s obdobím meziválečným jsou léta poválečná velice neproduktivní. Mimo překladů francouzské odbojové literatury (vzpomínky a korespondence z koncentračních táborů) se objevuje francouzský existencialismus. Vycházejí první dva díly Sartrova románu *Cesty svobody*. Po roce 1948 se česká kulturní oblast zcela podřídila politice státu, tedy Komunistické straně Československa. Překládání byli převážně francouzští komunističtí autoři – A. Stil, V. Pozner, P. Courtad nebo L. Aragon. Podporováno bylo i období klasiky 19. století a starší. Čtenáři se mohli poprvé setkat s díly francouzských utopistů (Morelly, Mably) a encyklopedistů. Publikovány byly výběry z děl Voltaira, Diderota a Rousseaua. K nejvíce překládaným autorům 19. století patřili Honoré de Balzac, Romain Rolland, Victor Hugo, Anatol France a Stendhal. Obrovský úspěch sklidil Maupassantův *Miláček*, který byl v letech 1955-1972 vydán celkem sedmkrát. Obrat k lepšímu nastává v letech šedesátých, kdy jsou vydána stěžejní díla tzv. nového románu a absurdního dramatu (Ionesco, Beckett). Objeven byl Boris Vian a do povědomí čtenářů se zapisuje představitel francouzské poválečné poezie básník Jacques Prévert.

Slibný vývoj narušilo období normalizace, kdy se nesměla vydávat díla představující existencialismus, absurdní divadlo, surrealismus, nový román.... preference dostala díla realistická (Clavel, Merle). Vydávala se i díla meziválečná (Mauriac) nebo románově životopisná (Maurois, Herriot, Lanoux..) Svě místo si u čtenářů našly i komentované antologie *Básníci pařížské bohémy* (J. Fryčer, J. Pokorný), *Antologie symbolistické poezie* (V. Mikeš), *Antologie francouzského romantismu*.

Léta osmdesátá přinášejí opět zlepšení a návrat autorů jako Montherlant, Giono, Aragon, Vian, Beckett, Camus nebo Queneau. K nově uváděným autorům patří nositelé Nobelovy ceny C. Simon a M. Durasová. Významný je také nový překlad Proustova *Hledání ztraceného času*.

3. 3. 6. Díla v letech 1990-2006

Devadesátá léta 20. století jsou obdobím velkých změn v celé české společnosti. Po listopadovém převratu rozvoj literatury přestává být ovlivňován různými administrativními zásahy a dochází k odstranění ideologických bariér. Nakladatelství opět navázala na tradici vydávání překladové literatury, ale bohužel ani přes podporu francouzské vlády se nedokázalo zabránit zániku některých nakladatelství s bohatou tradicí a vynikajícími redaktory. Některá státní nakladatelství byla přebudována nebo nahrazena novými subjekty, které se snažily na jejich minulost navázat. Nakladatelství jako Mladá Fronta či Vyšehrad jsou jedna z mála, která přetrvala, z nově vzniklých můžeme jmenovat nakladatelství Paseka, Torst, Atlantis, Argo. Nakladatelství Academia, Karolinum, Slon nebo Oikoymenh se řadí spíše mezi univerzitní a vědecká. Toto období je pro svůj charakter zpočátku také možné označit jako přechodné, zejména díky překladům děl, která byla od roku 1948 cenzurou přísně zakazována a jejichž vydání přispěla ke snaze o dodatečné naznačení čtyřicetiletého vývoje, především v oblasti humanitní literatury. Publikovány jsou reedice významných děl autorů minulých století a prakticky neomezené publikační možnosti umožňují českým čtenářům seznámení se s nejrůznějšími žánry a tématy autorů současných. Konec 20. století je ve francouzské literatuře charakterizován osobitými koncepcemi od klasických až po důsledně experimentální a je velice obtížné vysledovat souvislé vývojové linie. V oblasti románu,

který je charakterizován v duchu postmoderního myšlení, tvoří výraznou část překladové produkce zejména literatura hlavních literárních cen (především Goncourt, Femina, Renaudot) a knihy z kategorie bestsellerů, jejichž autoři tak tvoří z čtenářského hlediska hlavní proud současné prózy. Mezi významné autory patří například M. Houellebecq, E-E Schmitt, B. Duteurtre.... Velké oblibě se těší také autoři z ostatních frankofonních zemí jako například Belgie (A. Nothomb, M. Yourcenar..) nebo Maghrebu (A. Djebar, T. Djaout). Překlady frankofonní literatury jsou také podporovány nejrůznějšími oceněními a stipendii jako například Státní cena za překladatelské dílo, cena Josefa Jungmanna (nejlepší překladové dílo publikované v prvním vydání v českém jazyce), Magnesia Litera (propagace a popularizace kvalitní literatury a to původní české i překladové). K významným podporám patří také program F. X. Šalda, který byl založen v roce 1993, je financovaný francouzským Ministerstvem zahraničních věcí a řízen prostřednictvím Francouzského velvyslanectví v České republice a Francouzského institutu v Praze. Jeho cílem je zpřístupnit českým čtenářům texty a díla francouzských autorů 20. století, která jsou považována za významná. Jeho dalším cílem je pravidelná spolupráce s českými nakladateli, navrhování víceletého edičního programu a poskytování nezbytných podkladů a finanční podpory na publikaci. Počet podpořených titulů představuje 15 až 25 % roční produkce překladů z francouzštiny s poměrnou rovnováhou mezi literaturou a společenskými vědami. Menší část je věnována slovníkům, umění nebo dětským knihám. V oblasti literatury je dominantou román (Albert Camus, Marguerite Duras, Raymond Queneau, Jean-Paul Sartre.....) V oblasti dramatu a poesie je podpora značně menší (Bernard-Marie Koltès, Jean-Claude Grumberg, Paul Verlaine, Y. Bonnefoy.....) I přesto, že program F. X. Šalda zaujímá v překladové literatuře méně než čtvrtinu produkce, představuje naprosto nepostradatelný prvek pro dosažení kvalitní knižní produkce, zejména v oblasti filozofie, historie, sociologie nebo antropologie.

IV. TITUL

Slovo titul je odvozeno od latinského *titulus* a překládáme ho jako nápis, návěstí. Můžeme říci, že titul je název či nadpis knihy, který podává čtenáři první informaci o díle. Jeho základní funkcí je tedy knihu pojmenovat, předběžně informovat o námětu a stěžejní myšlence díla a zároveň čtenáře motivovat k přečtení.

Titul nám usnadňuje dané dílo si zapamatovat a jako jediná složka literárního díla se stává součástí běžné neliterární komunikace, to znamená, že jej používáme, pokud chceme o díle hovořit nebo psát.

Titul v dnešním slova smyslu vznikl teprve s vynálezem knihtisku. Literární dílo středověku bylo určeno převážně pro přednes a funkci titulu obvykle přebíral začátek textu, který byl značně rozsáhlý. Poměrně dlouhé bývaly i titulní listy, které se začínají objevovat od 16. století, kde se autoři snažili podat co nejpodrobnější informace o knize a zlákat ke koupi. (například v době baroka bývaly titulní listy až třístránkové). Kromě názvu díla zde bylo i jméno autora, nakladatele, místo a rok vydání. Skládaly se ze dvou částí, z nichž ta druhá, delší, shrnovala obsah díla. Postupně se, především z praktických důvodů, titul zkracoval a druhá část buď vymizela úplně nebo byla nahrazena podtitulem.

4. 1. *PODTITUL*

Podtitul zastává funkci doplňkové informace, která upřesňuje vlastní titul díla. K hlavnímu názvu bývá často připojen spojkami *nebo*, *anebo*, *aneb*, *čili*.... Poskytuje bližší informace o žánru textu nebo naznačuje různá stanoviska autora a stylistickou rovinu díla. Zejména barokní literatura využívala podtitulu k poskytnutí řady informací o obsahu textu. Užití podtitulu je odlišné v různých obdobích i u jednotlivých autorů, například román 18. století je velmi často doplněn o podtitul. Mnohé tituly jsou právě kvůli upoutání pozornosti redukovány na pouhá vlastní jména a podtitul plní funkci doplnění informace o hlavní myšlence díla nebo jeho zaměření.

4.2. TITUL hlavní a vedlejší

V literatuře rozlišujeme několik stupňů pojmenování titulů. Básnická sbírka nebo románové dílo jsou nutně nositeli hlavního titulu, ale uvnitř knihy se můžeme setkat i s tituly vedlejšími, což jsou převážně názvy jednotlivých básní, kapitol nebo částí knihy. Vedlejší tituly hrají největší roli v oblasti poezie, kde jsou jimi uváděny jednotlivé básně, které jsou chápány jako celek a získávají větší autonomii. Naopak nejméně se užívají v oblasti dramatu, kde by pojmenováním jednotlivých scén nebo dějství docházelo k narušení průběhu a vývoje celé hry. V oblasti prózy se vedlejší tituly užívají pro jednotlivé povídky, u kapitol románů záleží pouze na rozhodnutí autora zda titul použije, nebo ne.

4.3. FUNKCE literárního titulu

a) Pojmenovávací

Patří mezi nejdůležitější funkce a slouží k rozlišení jednotlivých literárních děl na základě jejich názvů. Projevuje se zejména v neliterární komunikaci tzn. nikoliv jen jako součást sdělení, jímž je dílo, ale zároveň jako součást sdělení o díle (v kritikách knihy, literárněvědných studiích, rozhovorech čtenářů...). Pojmenování díla pochází ve většině případů od samotného autora díla a jeho forma může být ovlivněna tradicemi ve společnosti nebo vztahem autora k danému tématu. V některých případech je název díla výsledkem kompromisu mezi autorem a vydavatelem nebo vzniká úplně náhodně a nemá žádný vztah k obsahu díla (například některá díla surrealistická).

b) informativní

Titul přináší čtenáři první informaci o knize a naznačuje žánr nebo obsah díla, často také poskytuje určité instrukce o tom, jak dané dílo chápat a jak k němu přistupovat (užití ironie, symbolismu, kontrastu, parodie). Titul mnohdy velice úzce souvisí s námětem

a stěžejní myšlenkou díla, zejména pokud označuje hrdinu, žánr, dějiště nebo téma. Časté jsou také názvy literárních děl, jejichž smysl a vztah k danému dílu je možné pochopit až po přečtení celého textu nebo jeho podstatné části. Informativní funkce je velmi oslabena, pokud se významový vztah titulu a díla neprojeví vůbec, v těchto případech může sám autor vysvětlit původ názvu nebo je jeho interpretace ponechána na samotném čtenáři.

c) motivační

Každé literární dílo je charakterizováno svým označením – tedy jménem autora a titulem. Pokud je autorova osobnost v literatuře již známá, plní nejen funkci motivační, ale i informativní, a autor se stává představitelem určitého literárního žánru. V opačném případě je to právě titul, který motivuje čtenáře ke koupi nebo přečtení daného díla, a to buď svým obsahem nebo formou. Autoři experimentují s jazykovými, syntaktickými a stylistickými prostředky a jejich cílem je vytvořit název originální, výrazný a také snadno zapamatovatelný. Časté je využití zvukomalebnosti slov, kontrastů, dvojsmyslů nebo symbolů k podnícení čtenářovi zvědavosti o celé dílo. Vyjímkou nejsou názvy, které se snaží svým obsahem čtenářské publikum šokovat, nebo naopak zobecnění názvu je směřováno k oslovení široké veřejnosti. Motivační funkce je zastoupena v každém názvu literárního díla a je pouze na čtenáři nebo daném období, podle jakých kritérií je hodnocena.

4. 4. TYPOLOGIE

Po ustálení titulu jako neoddělitelné součásti literárního díla se začaly objevovat trendy v označování knih a literárních prací nejrůznějšími typy titulů. Aby bylo možné tento pohyb sledovat, byla vytvořena typologie titulů, která je dělí do jednotlivých skupin na základě nejrůznějších hledisek. (formální, gramatické, tématické, stylistické...)

Nejrůznější klasifikace titulových typů byly vytvořeny také literárními kritiky, kteří jednotlivá hlediska dělení přizpůsobila svým překladatelským potřebám. V následujícím přehledu jsou uvedeny alespoň některé z nich.

Následující dvě hlediska pochází z díla Josefa Hrabáka *Poetika*. Hledisko formální, patří mezi nejjednodušší a je snadno rozeznatelné bez hlubšího zkoumání. Naopak hledisko obsahové již vychází ze vztahu titulu k obsahu daného díla.

Hledisko formální: (vychází z gramatických vlastností)

- a) *tituly jednoslovné*
- b) *tituly v podobě sousloví*
- c) *tituly větné*

I tato velice formální typologie však v sobě může skrývat hlubší význam a to ve způsobu využití titulu. Pokud by autor chtěl naznačit obsah díla, pravděpodobně by užil titul v podobě sousloví nebo titul větný. Při vyjádření postoje k tématu nebo upozornění na hlavní postavu by byl použit titul jednoslovný. U titulů větné povahy je jejich charakteristickým rysem sloveso a jsou převážně pozůstalostí po obsahových titulech, respektive úvodních listech, které se postupně zkracovaly.

Hledisko obsahové

- a) *titul příznakový* – podává hodnocení děje a postav
- b) *titul bezpříznakový*- označuje hlavní postavu, prostředí, klíčovou událost...

U obsahového hlediska se zaměřujeme na vztah titulu k obsahu díla. Pokud považujeme nadpis jako dominantu díla, pak můžeme rozeznávat nadpisy příznakové a bezpříznakové. Příznakový titul tedy vypovídá určitou hodnotící informaci o díle, velmi často jsou symbolické nebo metaforické povahy. Řadíme sem i tituly synekdochické, (titulem se stává například název jedné povídky) do kterých řadíme i titul citátový (dílo je označeno podle nějakého populárního obratu nebo úsloví).

Rozdělení jednotlivých knižních titulů z hlediska překladatelského ve svém díle *Umění překlada* uvedl Jiří Levý.

Hledisko překladatelské

a) titul popisný, čistě sdělovací

Zpravidla udává přímo téma díla tím, že jmenuje hlavní osobu a často i literární druh. Historicky se řadí ke staršímu typu, ale najdeme ho často i v literatuře moderní. Jeho sdělovací funkce byla ve starší době posílena zastáváním úlohy obsahu díla - odtud pochází délka mnohých popisných titulků. Složka sdělná jednoznačně převyšuje složku estetickou a při překlada nenastává její porušení. Překladatelé velmi často zachovávají i složku tematickou, někdy dochází pouze ke zkrácení dlouhého názvu.

b) titul symbolizující, zkratkový

Zpravidla udává téma, problematiku nebo atmosféru díla zkratkou nebo symbolem. Vývoj tohoto typu souvisí s přijetím moderních prvků do literatury, dílo se také stává zbožím a titul pomáhá dílo prodat. Moderní knižní název by tedy měl být krátký a se snadno zapamatovatelnou formou, časté je i užití významového kontrastu. Po stránce obsahové je důležitá výraznost, tedy konkrétnost a jedinečnost symbolizujícího obrazu. Překlad je závislý na jazykovém materiálu daného jazyka, ale je nutno zachovat stručnost stavby a výraznost obrazu. Překladatel by si měl být vědom nejrůznějších slovních obrátů v mateřském jazyce, která mohou daný titul obratně vystihnout. Často jsou také uplatňovány rozdíly dvou jazykových systémů (jmenné názvy mohou být do češtiny převáděny jako slovesné). Pozornost je nutné věnovat i rozdílům ve společenském vědomí, které mohou vést k přestylizování nebo znovuvytvoření názvu, ale vždy je nutné zachovat významový obsah obrazu a stylistickou barvu. Překladatel by se také neměl nechat unést touhou po výraznosti a originalitě, která by vedla ke zkreslení původního názvu.

Poslední z uvedených možností klasifikace knižních titulů nabízí jejich rozlišení z hlediska tématického a stylistického. Tato klasifikace je nejpodrobnější a vychází z myšlenky, kdy titul slovesného díla souvisí s jeho námětem a stěžejní myšlenkou. Ve svém díle *Lexikon literárních pojmů* ho uvádějí Libor Patera a František Všečetka.

Hledisko tématické a stylistické

a) **titul synoptický** - patří mezi nejstarší a vyjadřuje obsah textu. V době renesance a baroka se vyskytoval v názvech knih, v době nástupu realistického románu označoval tituly jednotlivých kapitol díla, kde má převážně dějovou podobu.

b) **titul protagonistický** - dílo je pojmenováno podle hrdinova jména, označení, poslání, funkce nebo společenského postavení. Vztahování názvu k jedinci nebo ke skupině postav určuje ráz individuální nebo kolektivní, kdy individuální ráz je běžnější.

c) **titul temporální** - je typický pro autory, kteří kladli důraz na časovou kategorii v tematické sféře

d) **titul žánrový** - v tomto názvu díla je zdůrazněn faktor druhový a žánrový

e) **titul replikový** - je tvořen replikou některé z postav, příznačný pro dramatický žánr, nejčastěji se objevuje v hrách komediálního a konverzačního typu

f) **titul sentenční** - příznačné je použití nějakého přísloví, rčení, pořekadla nebo jejich určité části. Jejich výskyt není častý, zejména pro nemožnost skloňování. Při překládání jsou často nahrazovány přijatelnějšími a jednoznačnějšími názvy.

g) **titul metaforický** - názvy jsou založeny na obraznosti, zejména na konfrontaci jevů a představ a jejich zástupnosti

h) **titul mytizovaný** - je také založen na obraznosti a vychází z některého dávného mýtu.

Praktická část

Druhá část mé diplomové práce je zaměřena prakticky. Východiskem pro tuto část bylo vytvoření dvojjazyčného rejstříku literárních děl beletristické povahy přeložených z francouzštiny do češtiny během let 1990 až 2006. Rejstřík obsahuje 763 původních francouzských názvů a jejich českých překladů čerpaných z databáze České národní bibliografie. Při sestavování rejstříku jsem se neomezovala pouze na literaturu francouzskou, ale zařadila jsem do něho i díla z oblasti celé frankofonní literatury. Největší zastoupení má literatura belgická a literatura Maghrebu, která si získává čím dál větší oblibu, nejen u českých čtenářů. Do svého rejstříku jsem zařadila i reedice starších literárních titulů, které jsou doplněny o díla autorů současných.

Úkolem, který jsem si stanovila, bylo nastínění různých strategií překladu těchto knižních názvů a určení jejich statistické významnosti. Při určování daných strategií jsem vycházela z významových odchylek překladu od jeho původního znění. Na základě určení příčin jednotlivých odchylek jsem si stanovila tři základní skupiny, založené na způsobu a míře odchýlení od originálu. Tyto tři základní skupiny jsou tvořeny překladem doslovným, formálním a pragmatickým a každá skupina obsahuje určité množství podskupin, které jsem částečně čerpala z teoretické části a částečně vytvořila své vlastní na základě potřeby. Při zařazování jednotlivých titulů do stanovených skupin jsem vycházela z modelu překladatelské práce spočívající v hledání vhodného ekvivalentu v jazykových prostředcích cílového jazyka. Každý jednotlivý originální název jsem porovnávala s jeho českým překladem a definovala případné významové odchylky spojené s různými stupni ekvivalence, modifikace nebo úplné náhrady daného výrazu.

Překlad titulů

Titul literárního díla má v překladatelském procesu výsadní postavení a ze strany překladatele je mu věnována náležitá pozornost. Překlad literárního názvu je také ovlivňován dobovým pojetím neboli módou. V době obrození se například uplatňovala snaha o tituly poutavé, lákající čtenáře. Naproti tomu 20. léta minulého století jsou charakterizována výrazným úsilím nadpis naturalizovat, tedy uvádět ho do domácího kontextu, zejména v oblasti vlastních jmen. V poválečném období se s titulem díla nakládá stejně jako s kterýmkoli jiným prvkem literárního textu, překladatelé se snaží o dodržení zásady funkční ekvivalence a tam, kde tomu nebrání závažné jazykové či mimojazykové důvody, bývá překlad titulu přesným sémantickým překladem originálu. Nijak výrazně se neprojevuje odpor k neznámým osobním jménům v názvu literárního díla, zejména pokud jejich působení v češtině nečiní potíže při přechylování a skloňování. I v novodobých překladech se můžeme často setkat s neznámými osobními jmény, křestními i příjmeními, jež v domácím kontextu nepůsobí nijak rušivě.

V současné době se někteří autoři opět vrací k formě poutavé a originální, která ovšem musí být snadno zapamatovatelná. Proto je moderní knižní název zpravidla krátký, často je vytvářen buď jediným prostým nebo rozvitým výrazem, u delších názvů je obvyklá souměrná výstavba. Objevují se také názvy symbolizující nebo zkratkovité, která téma nebo atmosféru díla navozují pouze okrajově a lákají tak k přečtení celého díla. Vývoj tohoto typu souvisí s rozvojem kapitalismu, kdy se literatura stává zbožím a název reklamou. Také stále se zvyšující počet publikujících autorů poskytuje čtenáři velké možnosti výběru a mnohdy je to právě titul, který zaujme.

Z hlediska překladatelského tituly představují oblast značně komplikovanou a problematickou. Každá literatura má své ustálené formy pro názvy knih, kapitol i novinářské titulky a k jejich tvoření využívá své formální principy, závislé na jazykovém materiálu, a tvarové konvence s ním spojené. V překladu je náhrada těchto národních forem jazykovými prostředky jiného jazyka obtížná, zejména pokud jsou v obou jazycích značně odlišné. Do překladu se promítají i důvody mimojazykové, zejména rozdíly ve společenském vědomí, ve znalostech reálií nebo potřeba dát čtenáři přesnější informaci o díle. Snaha o co nejvýstižnější překlad tedy často vede k větším či

menším odklonům od originálního znění, které se projevují v odchylkách v oblasti lexikální, gramatické i stylistické.

Z hlediska překladu jsem jednotlivé tituly rozdělila do tří skupin:

A) doslovný překlad

V doslovném překladu je literární titul cílového jazyka přesným sémantickým překladem originálu, užíváme ho pouze tehdy, pokud tomu nebrání závažné jazykové či mimojazykové důvody. Patří sem i překlad osobních jmen, pokud ovšem nedochází k potížím při jejich přechylování a skloňování. Tento typ překladu však nelze užít vždy, důležité je zachovat funkční ekvivalentnost, která je ovlivněna množstvím faktorů.

B) překlad formální

Formální překlad je uplatňován, pokud ve výchozím a cílovém jazyce dochází k odlišnostem v oblasti gramatické nebo lexikální. Tyto odlišnosti se však neprojevují ve změně významu mezi originálem a překladem.

C) překlad pragmatický

Pragmatický překlad často využijeme při užití reálie nebo idiomu v originálním názvu, u obou typů je pro překlad mnohdy nutný odklon od originálního znění titulu. Pokud přestylizování názvu neodpovídá překladatelově představě, je možné vytvořit nový.

Nejčastější posuny od původního znění:

- a) tendence k zestručnění původního znění
- b) složitost přechylování a skloňování cizích vlastních jmen, osobních i místních se projevuje buď úpravou nebo úplnou změnou názvu

- c) syntaktická struktura originálu se přizpůsobuje formě jazyka výchozího
- d) adaptace původního znění z důvodů mimojazykových (společenské vědomí, reálie.....)

1. DOSLOVNÝ PŘEKLAD

Doslovný překlad je uplatňován, pokud výchozí i cílový jazyk disponují stejnými jazykovými prostředky a dochází tak k jejich výrazové i významové shodě. Jazykové jednotky jsou v tomto případě nahrazovány na základě slovníkového ekvivalentu nebo paměti.

Do této skupiny jsem zahrнула i překlady, kdy překladatel využívá možnosti výběru z řady ekvivalentů, které má k dispozici v rámci jednoho slova. Do doslovného překladu jsem je zařadila zejména z důvodů stejného obecného významu slova a společného sémantického příznaku. Různá kontextová spojení jsou překládána různě a sémantická složka těchto jednotlivých slov je odlišena pouze jemnými významovými odstíny, slohovým nebo citovým zabarvením, původem nebo různou mírou užívání a spisovnosti. Výběr vhodného ekvivalentu je tedy ovlivněn kontextovým spojením, jazykovým materiálem cílového jazyka nebo stylistickým záměrem překladatele, ale neprojevuje se zásadně do změny významu.

Poměrně specifickou část této skupiny tvoří jména vlastní a místní. Překládání vlastních jmen je nezbytné, zejména pokud jsou nositeli významu, který má platnost v díle jako celku. (jako příklad zde můžeme uvést překlad titulu *Monsieur Songe Pan Blouznil*). Mnohem častější je však uplatnění substituce (náhrada domácí analogií) nebo transkripce (fonetický přepis do domácího grafického systému). V ostatních případech je využito pouhého přepisu, kdy je jméno zachováno v originálním znění.

A l'ami qui ne m'a pas sauvé la vie
A quoi songent les Psyborgs?
A Rebours
Aimez-vous Brahms?
Allah n'est pas obligé
Angélique et le Nouveau monde
Angélique à Québec
Angélique et la démons
Angélique et le complot des ombres
Angélique et le roi
Angélique et son amour
Angélique se révolte
Angélique, la route de l'espoir
Angélique, le chemin de Versailles
Angélique, marquise des anges
Arcane 17
Arthur et la vengeance de Maltazard
Asiles de fous
Astronef Mercure
Au château d'Argol
Au piano
Au secours, Poly!
Au temps du fleuve amour
Aurélien
Aurora
Autoportrait
Autour de la Lune
Aventures de trois Russes et de trois Anglais dans l'Afrique australe
Aventures extraordinaires d'Arsène Lupin
Aventures merveilleuses mais authentiques du capitaine Corcoran
Balzac et la petite tailleuse chinoise
Banco
Belle et Sébastien
Blanche ou l'oubli
Bonjour tristesse
Bourses de voyage
Caligula
Candide ou l'optimisme

Příteli, který mi nezachránil život
O čem sní psyborgové?
Naruby
Máte ráda Brahms ?
Allah není povinen
Angelika a Nový svět
Angelika v Quebecu
Angelika a d'áblice
Angelika s spiknutí stínů
Angelika a král
Angelika a její láska
Angelika se bouří
Angelika, cesta naděje
Angelika, cesta do Versailles
Angelika, markýza andělů
Arkán 17
Arthur a Maltazardova pomsta
Blázinec
Astronef Merkur
Na argolském zámku
U piána
Pomoc, Poly!
Za času řeky lásky
Aurelián
Aurora
Autoportrét
Okolo Měsíce
Dobrodružství tří Rusů a tří Angličanů v Jižní Africe
Mimořádná dobrodružství Arsèna Lupina
Podivuhodná, nicméně zcela pravdivá dobrodružství kapitána Korkorána
Balzac a čínská švadlenka
Banco
Bella a Sebastián
Blanche, aneb, Zapomnění
Dobrý den smutku
Cestovní stipendia
Caligula
Candide neboli optimismus

<i>Capitaine Pluton</i>	<i>Kapitán Pluton</i>
<i>Carmen</i>	<i>Carmen</i>
<i>César Imperator</i>	<i>Caesar Imperátor</i>
<i>Champollion l'Égyptien</i>	<i>Egyptán Champollion</i>
<i>Charlemagne</i>	<i>Karel Veliký</i>
<i>Chasse infernale</i>	<i>Pekelný lov</i>
<i>Chéri, tu m'écoutes?</i>	<i>Miláčku, posloucháš mě?</i>
<i>Chronique japonaise</i>	<i>Japonská kronika</i>
<i>Cinq semaines en ballon</i>	<i>Pět neděl v balóně</i>
<i>Citadelle</i>	<i>Citadela</i>
<i>Claudius Bombarnac</i>	<i>Claudius Bonbarnak</i>
<i>Colère</i>	<i>Hněv</i>
<i>Comme un roman</i>	<i>Jako román</i>
<i>Cosette ou le temps des illusions</i>	<i>Cosetta, aneb, Čas iluzí</i>
<i>Courrier sud</i>	<i>Kurýr na jih</i>
<i>D'un château l'autre</i>	<i>Od zámku k zámku</i>
<i>D'une étoile l'autre</i>	<i>Od hvězdy k hvězdě</i>
<i>Dans le ventre d'une légende</i>	<i>V bříše legendy</i>
<i>Dans un mois, dans un an</i>	<i>Za měsíc, za rok</i>
<i>De la Terre à la Lune</i>	<i>Ze Země na Měsíc</i>
<i>Derniers jours de Charles Baudelaire</i>	<i>Poslední dny Charlese Baudelaira</i>
<i>Des Anges mineurs</i>	<i>Menší andělé</i>
<i>Désert</i>	<i>Poušť</i>
<i>Deux ans de vacances</i>	<i>Dva roky prázdnin</i>
<i>Diabole amoureux</i>	<i>Zamilovaný ďábel</i>
<i>Double vie</i>	<i>Dvojitý život</i>
<i>Drôle de temps</i>	<i>Divná doba</i>
<i>École des Robinsons</i>	<i>Škola Robinsonů</i>
<i>Écrire</i>	<i>Psát</i>
<i>Eléazar, ou La source et le buisson</i>	<i>Eleazar, aneb Pramen a keř</i>
<i>Elle ne pleure pas, elle chante</i>	<i>Nepláče, zpívá</i>
<i>En bas</i>	<i>Dole</i>
<i>Enfer vertical</i>	<i>Vertikální peklo</i>
<i>Et si c'était vrai ?</i>	<i>A co když je to pravda?</i>
<i>Exercices de style</i>	<i>Stylistická cvičení</i>
<i>Faire l'amour</i>	<i>Milovat se</i>
<i>Famille sans nom</i>	<i>Bezejmenná rodina</i>
<i>Fièvre Éléonore</i>	<i>Hrdá Eleonora</i>
<i>Fort comme la mort</i>	<i>Silná jako smrt</i>
<i>Frictions</i>	<i>Třenice</i>
<i>Fuir</i>	<i>Utíkat</i>

<i>Gagner</i>	<i>Vítězit</i>
<i>Garçon qui vivait dans ma tête</i>	<i>Kluk, který žil v mé hlavě</i>
<i>Gaspard des montagnes</i>	<i>Kašpar z hor</i>
<i>Gazelle de la nuit</i>	<i>Noční gazela</i>
<i>Hannibal. Sous les remparts de Rome</i>	<i>Hannibal. Pod hradbami Říma</i>
<i>Hector et les secrets de l'amour</i>	<i>Hektor a tajemství lásky</i>
<i>Hier et demain</i>	<i>Včera a zítra</i>
<i>Histoire de l'oeil</i>	<i>Příběh oka</i>
<i>Histoire du Calife Hakem</i>	<i>Příběh Chalífy al-Hákima</i>
<i>Hygiène de l'assassin</i>	<i>Vrahova hygiena</i>
<i>Indomptable Angélique</i>	<i>Nezkrotná Angelika</i>
<i>Irène</i>	<i>Irena</i>
<i>J'irai cracher sur vos tombes</i>	<i>Naplivu na vaše hroby</i>
<i>Jardin de Badalpour</i>	<i>Badalpurská zahrada</i>
<i>Je m'en vais</i>	<i>Jdu</i>
<i>Je me vengerai!</i>	<i>Já se pomstím</i>
<i>Jeanne d'étoile</i>	<i>Jana z hvězdy</i>
<i>Jeanne d'Arc le pouvoir et l'innocence</i>	<i>Jana z Arku moc a nevinnost</i>
<i>Jour de silence á Tanger</i>	<i>Tichý den v Tangeru</i>
<i>Jours de colère</i>	<i>Dny hněvu</i>
<i>Jules et Jim</i>	<i>Jules a Jim</i>
<i>Kiki: Reine de la Montparnasse</i>	<i>Kiki, královna Montparnassu</i>
<i>L'Affaire Toutankhamon</i>	<i>Aféra Tutanchamon</i>
<i>L'Étrangère, ma soeur</i>	<i>Má sestra cizinka</i>
<i>L'Héritage mystérieux</i>	<i>Tajemné dědictví</i>
<i>L'Homme qui revient de loin</i>	<i>Muž, který se navrací z dáli</i>
<i>L'Invitée</i>	<i>Pozvaná</i>
<i>L'Absolue perfection du crime</i>	<i>Naprostá dokonalost zločinu</i>
<i>L'Adversaire</i>	<i>Protivník</i>
<i>L'Aiguille creuse</i>	<i>Dutá jehla</i>
<i>L'Amant</i>	<i>Milenec</i>
<i>L'Amant de la Chine du Nord</i>	<i>Milenec ze severní Číny</i>
<i>L'Amour du prochain</i>	<i>Láska k bližnímu</i>
<i>L'Amour dure trois ans</i>	<i>Láska trvá tři roky</i>
<i>L'Amour fou</i>	<i>Šílená láska</i>
<i>L'Amour, roman</i>	<i>Láska, román</i>
<i>L'Antre du démon</i>	<i>Doupě démonovo</i>
<i>L'Apiculteur</i>	<i>Včelař</i>
<i>L'Appareil-photo</i>	<i>Fotoaparát</i>
<i>L'Araignée de verre</i>	<i>Skleněný pavouk</i>
<i>L'Archipel en feu</i>	<i>Archipel v plamenech</i>

<i>L'Assommoir</i>	<i>Zabiják</i>
<i>L'Atelier des rêves perdus</i>	<i>Ateliér ztracených snů</i>
<i>L'Attentat</i>	<i>Atentát</i>
<i>L'Automne à Pékin</i>	<i>Podzim v Pekingu</i>
<i>L'Écriture ou la vie</i>	<i>Psaní nebo život</i>
<i>L'Écume des jours</i>	<i>Pěna dní</i>
<i>L'Enfant de Noé</i>	<i>Noemovo dítě</i>
<i>L'Enterrement de la sardine</i>	<i>Pohřeb sardinky</i>
<i>L'Épave du Cynthia</i>	<i>Trosečník z Cythie</i>
<i>L'Épée de lumière</i>	<i>Meč světla</i>
<i>L'Été</i>	<i>Léto</i>
<i>L'Été meurtrier</i>	<i>Vražedné léto</i>
<i>L'Étoile du sud</i>	<i>Hvězda jihu</i>
<i>L'Étranger</i>	<i>Cizinec</i>
<i>L'Évangile selon Pilate</i>	<i>Evangelium podle Piláta</i>
<i>L'Exil et le royaume</i>	<i>Exil a království</i>
<i>L'Exposition coloniale</i>	<i>Koloniální výstava</i>
<i>L'Heptaméron</i>	<i>Heptameron</i>
<i>L'Herbe rouge</i>	<i>Červená tráva</i>
<i>L'Homme à l'envers</i>	<i>Muž naruby</i>
<i>L'Homme aux cercles bleus</i>	<i>Muž s modrými kruhy</i>
<i>L'Homme de fer</i>	<i>Železný muž</i>
<i>L'Homme qui devint Dieu</i>	<i>Člověk, který se stal Bohem</i>
<i>L'Homme qui plantait des arbres</i>	<i>Muž, který sázel stromy</i>
<i>L'Homme qui rit</i>	<i>Muž, který se směje</i>
<i>L'Homme révolté</i>	<i>Člověk revoltující</i>
<i>L'Idole</i>	<i>Idol</i>
<i>L'Île mystérieuse</i>	<i>Tajuplný ostrov</i>
<i>L'Îlot</i>	<i>Ostrůvek</i>
<i>L'Image</i>	<i>Obraz</i>
<i>L'Impératrice de la soie</i>	<i>Hedvábná císařovna</i>
<i>L'Inceste</i>	<i>Incest</i>
<i>L'Inconnue de Ryg</i>	<i>Neznámá z Rygu</i>
<i>L'Innommable</i>	<i>Nepojmenovatelný</i>
<i>L'Or de la terre</i>	<i>Zlato země</i>
<i>L'Orage</i>	<i>Bouře</i>
<i>L'Ultime secret</i>	<i>Konečné tajemství</i>
<i>Là bas</i>	<i>Tam dole</i>
<i>La Bataille</i>	<i>Bitva</i>
<i>La Bicyclette bleue</i>	<i>Modrý bicykl</i>
<i>La Caravane de Venise</i>	<i>Karavana z Benátek</i>

<i>La Cavale</i>	<i>Útěk</i>
<i>La Chamade</i>	<i>Šamáda</i>
<i>La Chasse au météore</i>	<i>Honba za meteorem</i>
<i>La Chute</i>	<i>Pád</i>
<i>La Chute des Dieux</i>	<i>Pád bohů</i>
<i>La Cliente</i>	<i>Zákaznice</i>
<i>La Comtesse blessée</i>	<i>Raněná hraběnka</i>
<i>La Comtesse de Cagliostro</i>	<i>Hraběnka Cagliostrova</i>
<i>La Dame aux camélias</i>	<i>Dáma s kaméliemi</i>
<i>La Dame dans l'auto avec des lunettes et un fusil</i>	<i>Dáma v autě s brýlemi a puškou</i>
<i>La Dame de Monsoreau</i>	<i>Paní de Monsoreau</i>
<i>La Demoiselle aux yeux verts</i>	<i>Slečinka se zelenýma očima</i>
<i>La Dentellière</i>	<i>Krajkářka</i>
<i>La Dormition des Amants</i>	<i>Nanebevzetí milenců</i>
<i>La Femme assise</i>	<i>Sedící žena</i>
<i>La Femme et le pantin</i>	<i>Žena a loutka</i>
<i>La Femme pauvre</i>	<i>Chudá žena</i>
<i>La Fille aux yeux d'or</i>	<i>Dívka se zlatýma očima</i>
<i>La Fleur pourpre</i>	<i>Šarlatová květina</i>
<i>La Fortune d'Alexandrie</i>	<i>Osud Alexandrie</i>
<i>La Gloire de mon père</i>	<i>Tatínkova sláva</i>
<i>La Grande beuverie</i>	<i>Velká pitka</i>
<i>La Guerre des boutons</i>	<i>Knoflíková válka</i>
<i>La Guerre des femmes</i>	<i>Válka žen</i>
<i>La Guerre des loups</i>	<i>Válka vlků</i>
<i>La Guerre en ce jardin</i>	<i>Válka v této zahradě</i>
<i>La Hache et la croix</i>	<i>Sekera a kříž</i>
<i>La Joueuse de go</i>	<i>Hráčka go</i>
<i>La Journée d'un journaliste américain en 2889</i>	<i>Den amerického novináře roku 2889</i>
<i>La Jument verte</i>	<i>Zelená kobyla</i>
<i>La Loi du désert</i>	<i>Zákon pouště</i>
<i>La Longue chasse</i>	<i>Dlouhý lov</i>
<i>La Lumière d'Horus</i>	<i>Horovo světlo</i>
<i>La Main coupée</i>	<i>Uříznutá ruka</i>
<i>La Main enchantée</i>	<i>Očarovaná ruka</i>
<i>La Maladie de Sachs</i>	<i>Sachsova nemoc</i>
<i>La Mémoire génétique</i>	<i>Genetická paměť</i>
<i>La Montagne blanche</i>	<i>Bílá hora</i>
<i>La Mort est mon métier</i>	<i>Smrt je mým řemeslem</i>
<i>La Mort heureuse</i>	<i>Šťastná smrt</i>
<i>La Nausée</i>	<i>Nevolnost</i>

<i>La Nuit de la louve</i>	<i>Noc vlčice</i>
<i>La Passion de Caroline Otero</i>	<i>Vášeň Caroline Otero</i>
<i>La Passion des femmes</i>	<i>Vášeň žen</i>
<i>La Peste</i>	<i>Mor</i>
<i>La Petite fille aux yeux sombres</i>	<i>Dívěnka s tmavýma očima</i>
<i>La Photo du colonel</i>	<i>Fotografie plukovníka</i>
<i>La Pierre de lumière. La Place de vérité</i>	<i>Světelný kámen. Místo pravdy</i>
<i>La Place</i>	<i>Místo</i>
<i>La Planète des Lykans</i>	<i>Planeta Lykantů</i>
<i>La Planète des singes</i>	<i>Planeta opic</i>
<i>La Princesse de Clèves</i>	<i>Kněžna de Clèves</i>
<i>La Princesse oubliée</i>	<i>Zapomenutá princezna</i>
<i>La Prochaine fois</i>	<i>Příště</i>
<i>La Reine des ténèbres</i>	<i>Královna temnot</i>
<i>La Reine étranglée</i>	<i>Zardoušená královna</i>
<i>La Reine liberté. L'Empire des ténèbres</i>	<i>Královna svobody. Říše temnot</i>
<i>La Reine liberté. La Guerre des couronnes</i>	<i>Královna svobody. Válka korun</i>
<i>La Reine Margot</i>	<i>Královna Margot</i>
<i>La Reine Soleil</i>	<i>Královna Slunce</i>
<i>La Reprise</i>	<i>Repríza</i>
<i>La Révolte des nonnes</i>	<i>Vzpoura jeptišek</i>
<i>La Rose d'York</i>	<i>Růže z Yorku</i>
<i>La Salle d'opération</i>	<i>Operační sál</i>
<i>La San Felice</i>	<i>San Felice</i>
<i>La Séparation</i>	<i>Rozvod</i>
<i>La Soumission</i>	<i>Podřízenost</i>
<i>La Soupe aux choux</i>	<i>Zelňačka</i>
<i>La Télévision</i>	<i>Televize</i>
<i>La Vagabonde</i>	<i>Tulačka</i>
<i>La Vengeance de l'Androïde</i>	<i>Androidova pomsta</i>
<i>La Vie devant soi</i>	<i>Život před sebou</i>
<i>La Vie électrique</i>	<i>Elektrický život</i>
<i>La Vie mode d'emploi</i>	<i>Život návod k použití</i>
<i>La Vie sexuelle de Catherine M</i>	<i>Sexuální život Catherine M</i>
<i>La Vue pénétrante</i>	<i>Pronikavý výhled</i>
<i>L'Astragale</i>	<i>Astragal</i>
<i>Le Balcon</i>	<i>Balkón</i>
<i>Le Bossu</i>	<i>Hrbáč</i>
<i>Le Boucher</i>	<i>Řezník</i>
<i>Le Capitaine Fracasse</i>	<i>Kapitán Fracasse</i>
<i>Le Capitaine Pamphile</i>	<i>Kapitán Pamfil</i>

Le Chancellor
Le Chariot de Thalia
Le Château des Oliviers
Le Chevalier de Sainte-Hermine
Le Chien de minuit
Le Chiendent
Le Cinquième patient
Le Clochard ferroviaire
Le Colonel Chabert
Le Comte de Monte-Cristo
Le Concile de pierre
Le Concombre fugitif
Le Coup de grâce
Le Diable au corps
Le Dieu de Clotilde
Le Docteur mystère
Le Docteur Ox
Le Fantôme de l'opéra
Le Formidable événement
Le Fou amoureux
Le Gardien du cristal
Le Gladiateur de Vénusie
Le Glaive et les amours
Le Gouffre aux garous
Le Grand cahier
Le Hun blond
Le Jour des fourmis
Le Journal d'une femme de chambre
Le Lama aux cinq sages
Le Lis de mer
Le Livre des nuits
Le Loup-garou
Le Lys et la pourpre
Le Malheur des uns
Le Marquis de Fayolle
Le Mur
Le Musher
Le Mystère Frontenac
Le Neuvième jour
Le Pain des fossoyeurs
Le Pain nu

Chancellor
Vůz z Thálie
Zámek Olivierů
Rytíř de Sainte-Hermine
Půlnoční pes
Svízel
Pátý pacient
Železniční tulák
Plukovník Chabert
Hrabě Monte Cristo
Kamenný koncil
Prchající okurka
Rána z milosti
Ďábel v těle
Klotildin bůh
Tajemný doktor
Doktor Ox
Fantóm opery
Užasná událost
Zamilovaný blázen
Strážce krystalu
Gladiátor z Venusie
Meč a lásky
Propast vlkodlaků
Velký sešit
Plavovlasý Hun
Den mravenců
Deník komorné
Lama s paterou moudrostí
Mořská lilie
Knihy nocí
Vlkodlak
Lilie a purpur
Neštěstí těch druhých
Markýz de Fayolle
Zed'
Psovod
Tajemství Frontenaků
Devátý den
Chléb hrobníků
Nahý chleba

<i>Le Passager de la pluie</i>	<i>Cestující v dešti</i>
<i>Le Peseur d'âmes</i>	<i>Vážič duší</i>
<i>Le Petit Prince</i>	<i>Malý princ</i>
<i>Le peuple des glaces</i>	<i>Ledový národ</i>
<i>Le Pharaon noir</i>	<i>Černý faraon</i>
<i>Le Phare du bout du monde</i>	<i>Maják na konci světa</i>
<i>Le Pilote du Danube</i>	<i>Lodivod dunajský</i>
<i>Le Poète assassiné</i>	<i>Zavražděný básník</i>
<i>Le Poisson-Scorpion</i>	<i>Ryba-štír</i>
<i>Le Pont de la rivière Kwai</i>	<i>Most přes řeku Kwai</i>
<i>Le Premier homme</i>	<i>První člověk</i>
<i>Le Principe d'incertitude</i>	<i>Princip neurčitosti</i>
<i>Le Rayon vert</i>	<i>Zelený paprsek</i>
<i>Le Repos du guerrier</i>	<i>Odpočinek válečníka</i>
<i>Le Réseau de Patagonie</i>	<i>Patagonská síť</i>
<i>Le Retour au désert</i>	<i>Návrat do pouště</i>
<i>Le Revolver de Maigret</i>	<i>Maigretův revolver</i>
<i>Le Roi de fer</i>	<i>Železný král</i>
<i>Le Roman de Tristan et Iseut</i>	<i>Román o Tristanovi a Isoldě</i>
<i>Le Roman du lièvre</i>	<i>Román zajícův</i>
<i>Le Rouge et le noir</i>	<i>Červený a černý</i>
<i>Le Salaire de la peur</i>	<i>Mzda strachu</i>
<i>Le Sanctuaire des glaces</i>	<i>Svatyně ledu</i>
<i>Le Sang de Clovis</i>	<i>Chlodvíkova krev</i>
<i>Le Sang de sorcière. Le Cristal de servitude</i>	<i>Krev čarodějnice. Kříšťál poroby</i>
<i>Le Savetier et la jeune fille</i>	<i>Švec a dívka</i>
<i>Le Secret de l'ambulance</i>	<i>Tajemství sanitky</i>
<i>Le Secret de Wilhelm Storitz</i>	<i>Tajemství Viléma Storitze</i>
<i>Le Secret des initiés</i>	<i>Tajemství zasvěcenců</i>
<i>Le Solitaire</i>	<i>Samotář</i>
<i>Le Sombre éclat</i>	<i>Tmavý odštěpek</i>
<i>Le Sphinx des glaces</i>	<i>Ledová sfinga</i>
<i>Le Tableau amoureux</i>	<i>Milostný obraz</i>
<i>Le Temple des terreurs</i>	<i>Chrám hrůzy</i>
<i>Le Testament d'un excentrique</i>	<i>Závět' výstředníka</i>
<i>Le Testament de Sherlock Holmes</i>	<i>Závět' Sherlocka Holmese</i>
<i>Le Testament français</i>	<i>Francouzský testament</i>
<i>Le Théorème du perroquet</i>	<i>Papouškův teorém</i>
<i>Le Tour du monde en quatre-vingts jours</i>	<i>Cesta kolem světa za 80 dní</i>
<i>Le Trésor de la reine-Cobra</i>	<i>Poklad královny Kobry</i>
<i>Le Verger du Diable</i>	<i>Ďáblův sad</i>

<i>Le Violon noir</i>	<i>Černé housle</i>
<i>Le Volcan d'or</i>	<i>Zlatá sopka</i>
<i>Le Voyage au centre de la terre</i>	<i>Cesta do středu Země</i>
<i>Le Voyage d'Hector ou la recherche du bonheur</i>	<i>Hektorova cesta, aneb, Hledání štěstí</i>
<i>Le Voyage de Théo</i>	<i>Theova cesta</i>
<i>L'Empire du Baphomet</i>	<i>Říše Bafometova</i>
<i>Les Adorateurs de Kaal</i>	<i>Vyznavači Kaala</i>
<i>Les Âmes fortes</i>	<i>Silné duše</i>
<i>Les Aventuriers</i>	<i>Dobrodruzi</i>
<i>Les Aventuriers</i>	<i>Dobrodruzi</i>
<i>Les Bâtisseurs du monde</i>	<i>Stavitelé světa</i>
<i>Les Bijoux indiscrets</i>	<i>Upovídáné šperky</i>
<i>Les Bonnes</i>	<i>Služky</i>
<i>Les Catches</i>	<i>Zápasnice</i>
<i>Les Contes de Charles Perrault</i>	<i>Pohádky Charlese Perraulta</i>
<i>Les Demoiselles de Provence</i>	<i>Slečny z Provence</i>
<i>Les Démons de la montagne</i>	<i>Démoni z hor</i>
<i>Les Éboueurs de la vie éternelle</i>	<i>Metaři věčného života</i>
<i>Les Enfants du capitaine Grant</i>	<i>Děti kapitána Granta</i>
<i>Les Enfants du limon</i>	<i>Děti bahna</i>
<i>Les Exploits d'un jeune Don Juan</i>	<i>Hrdinské činy mladého dona Juana</i>
<i>Les Fantômes de Goya</i>	<i>Goyovy přízraky</i>
<i>Les Fleurs bleues</i>	<i>Modré květy</i>
<i>Les Fleuves de Babylone</i>	<i>Babylonské řeky</i>
<i>Les Fourmis</i>	<i>Mravenci</i>
<i>Les Fourmis</i>	<i>Mravenci</i>
<i>Les Hirondelles de Kaboul</i>	<i>Kábulské vlaštovky</i>
<i>Les Histoires d'amour des pharaons</i>	<i>Milostné příběhy faraonů</i>
<i>Les Histoires de Jean-Marie Cabidoulin</i>	<i>Příběhy Jeana-Marie Cabidoulina</i>
<i>Les Indes noires</i>	<i>Černé Indie</i>
<i>Les Jours et les nuits</i>	<i>Dny a noci</i>
<i>Les Mains d'Orlac</i>	<i>Orlakovy ruce</i>
<i>Les Mangeurs de viande</i>	<i>Pojídači masa</i>
<i>Les Météores</i>	<i>Meteory</i>
<i>Les Mille et un fantômes</i>	<i>Tisíc a jeden přízrak</i>
<i>Les Misérables</i>	<i>Bídníci</i>
<i>Les Mystères d'Osiris</i>	<i>Usirova tajemství</i>
<i>Les Mystères de Paris</i>	<i>Tajnosti pařížské</i>
<i>Les Nuits fauves</i>	<i>Noci šelem</i>
<i>Les Ombres errantes</i>	<i>Bludné stíny</i>
<i>Les Onze mille verges ou Les amours d'un hospodar</i>	<i>11 tisíc prutů aneb Rychtářovy lásky</i>

<i>Les Otages des glaces</i>	<i>Zajatci ledu</i>
<i>Les Pierres de sang</i>	<i>Krvavé kameny</i>
<i>Les Pierres du Diable</i>	<i>Ďáblovy kameny</i>
<i>Les Quatre fils du Dr. March</i>	<i>Čtyři synové doktora Marche</i>
<i>Les Rendez-vous</i>	<i>Schůzky</i>
<i>Les Rivières pourpres</i>	<i>Purpurové řeky</i>
<i>Les Rois maudits</i>	<i>Prokletí králové</i>
<i>Les Roses de la vie</i>	<i>Růže života</i>
<i>Les Sibériens</i>	<i>Sibiřané</i>
<i>Les Silences du colonel Bramble</i>	<i>Mlčení plukovníka Brambla</i>
<i>Les Six femmes du Henri VIII</i>	<i>Šest žen Jindřicha VIII.</i>
<i>Les Sorcières du marais. Le Baron d'Escarlat</i>	<i>Čarodějnice z bažin. Baron d'Escarlat</i>
<i>Les Trains-cimetières</i>	<i>Hřbitovní vlaky</i>
<i>Les Tribulations d'un chinois de Chine</i>	<i>Číňanovy trampoty v Číně</i>
<i>Les Tribulations héroïques de Balthasar Kober</i>	<i>Hrdinné útrapy Baltazara Kobera</i>
<i>Les Trois médecins</i>	<i>Tři lékaři</i>
<i>Les Trois mousquetaires</i>	<i>Tři mušketyři</i>
<i>Les Violons du roi</i>	<i>Královské housle</i>
<i>Les Voleurs de beauté</i>	<i>Zloději krásy</i>
<i>L'Étoile bleue</i>	<i>Modrá hvězda</i>
<i>L'Étoile errante</i>	<i>Bludná hvězda</i>
<i>L'Étonnante aventure de la mission Barsac</i>	<i>Podivuhodné dobrodružství výpravy Barsacovy</i>
<i>Lettre à un otage</i>	<i>Dopis rukojmímu</i>
<i>Lettres de mon moulin</i>	<i>Dopisy z mého mlýna</i>
<i>Locus Solus</i>	<i>Locus Solus</i>
<i>Longtemps</i>	<i>Dlouho</i>
<i>Lucrece Borgia</i>	<i>Lukrécie z Borgiaů</i>
<i>Ma femme</i>	<i>Moje žena</i>
<i>Madame Bovary</i>	<i>Paní Bovaryová</i>
<i>Madame Edwarda</i>	<i>Madam Edwarda</i>
<i>Madrapour</i>	<i>Madrapur</i>
<i>Maigret à New York</i>	<i>Maigret v New Yorku</i>
<i>Maigret et l'indicateur</i>	<i>Maigret a informátor</i>
<i>Maigret et le client du Samedi</i>	<i>Maigret a sobotní návštěvník</i>
<i>Maigret et le corps sans tête</i>	<i>Maigret a tělo bez hlavy</i>
<i>Maigret et les vieillards</i>	<i>Maigret a staříci</i>
<i>Maigret et son mort</i>	<i>Maigret a jeho mrtvý</i>
<i>Maigret se trompe</i>	<i>Maigret se mýlí</i>
<i>Maître du monde</i>	<i>Pán světa</i>
<i>Malevil</i>	<i>Malevil</i>
<i>Malone meurt</i>	<i>Malone umírá</i>

<i>Marco-Polo. Au-delà de la grande muraille</i>	<i>Marco-Polo. Za velkou zdí</i>
<i>Maria Chapdelaine</i>	<i>Maria Chapdelainová</i>
<i>Marianne</i>	<i>Marianna</i>
<i>Martin Paz</i>	<i>Martin Paz</i>
<i>Mateo Falcone</i>	<i>Mateo Falcone</i>
<i>Mausolée pour une locomotive</i>	<i>Mauzoleum pro lokomotivu</i>
<i>Merlin</i>	<i>Merlin</i>
<i>Michel Strogoff</i>	<i>Michail Strogov</i>
<i>Mission secrète</i>	<i>Tajná mise</i>
<i>Mission sur Mira</i>	<i>Mise na Miře</i>
<i>Molloy</i>	<i>Molloy</i>
<i>Mon ami le traître</i>	<i>Můj přítel zrádce</i>
<i>Mon ami Maigret</i>	<i>Můj přítel Maigret</i>
<i>Mondo et autres histoires</i>	<i>Mondo a jiné příběhy</i>
<i>Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran</i>	<i>Pan Ibrahim a květy koránu</i>
<i>Monsieur Songe</i>	<i>Pan Blouznil</i>
<i>Morgue pleine</i>	<i>Plná márnice</i>
<i>Mort à crédit</i>	<i>Smrt na úvěr</i>
<i>Mort d'un parfait bilingue</i>	<i>Smrt dokonalého bilingvisty</i>
<i>Mystère au point mort</i>	<i>Tajemství mrtvého bodu</i>
<i>Nadja</i>	<i>Nadja</i>
<i>Néfertiti</i>	<i>Nefertiti</i>
<i>Noces d'or à Yquem</i>	<i>Zlatá svatba v Yquemu</i>
<i>Nom de jeune fille</i>	<i>Dívčí jméno</i>
<i>Nord</i>	<i>Sever</i>
<i>Nord contre Sud</i>	<i>Sever proti Jihu</i>
<i>Nouvelles et textes pour rien</i>	<i>Novely a texty pro nic</i>
<i>Nouvelles orientales</i>	<i>Orientální povídky</i>
<i>Nuit d'ambre</i>	<i>Jantarová noc</i>
<i>Odile</i>	<i>Odile</i>
<i>On demande un cobaye</i>	<i>Hledá se pokusný králik</i>
<i>Opération Bacchus</i>	<i>Operace Bakchus</i>
<i>Orage magnétique</i>	<i>Magnetická bouře</i>
<i>Oscar et la dame rose</i>	<i>Oskar a růžová paní</i>
<i>Papillon</i>	<i>Motýlek</i>
<i>Par le fer ou le poison</i>	<i>Mečem a jedem</i>
<i>Paris au XX. siècle</i>	<i>Paříž ve 20. století</i>
<i>Pars vite et reviens tard</i>	<i>Uteč rychle a vrať se pozdě</i>
<i>Passion de Caroline Otero</i>	<i>Vášeň Caroline Otero</i>
<i>Piège pour cendrillon</i>	<i>Past na popelku</i>
<i>Piège pour un homme seul</i>	<i>Past na osamělého muže</i>

Pierre et Luce
Pilote de guerre
Poly à Venise
Poly et le diamant noir
Poly et le secret des sept étoiles
Poly et son ami Pippo
Ponce Pilate
Porporino ou les mystères de Naples
Port-Soudan
Premier amour
Ptah Hotep
Quatre-vingt-treize
Quatrième étage
Querelle de Brest
Quoi? L'éternité?
Ramsès
Recherche sans espoir
Respire
Ressemblances
Robin Hood
Robur le Conquérant
Roman Roi
Sa Femme
Sagesse d'un pauvre
Saigon
Salammbô
Salle des urgences
Sang, la gloire et l'amour
Sarah Bernhardt
Sébastien parmi les hommes
Seconde patrie
Service clientèle
Si le soleil ne revenait pas
Souvenirs d'une favorite
Splendeurs et misères des courtisanes
Survivre avec les loups
Tango Massai
Tempête blanche
Terminus Amertume
Terre des hommes
Touchez pas au grisbi!

Petr a Lucie
Válečný pilot
Poly v Benátkách
Poly a černý diamant
Poly a tajemství sedmi hvězd
Poly a jeho kamarád Pippo
Pilát Pontský
Porporino aneb Tajnosti neapolské
Búr Súdán
První láska
Ptah Hotep
Devadesát tři
Čtvrté patro
Querelle z Brestu
A co? Věčnost?
Ramses
Beznadějné pátrání
Dýchej
Podobenství
Robin Hood
Robur Dobyvatel
Král Roman
Jeho žena
Moudrost chudého
Saigon
Salambo
Pohotovost
Krev, sláva a láska
Sarah Bernhardtová
Sebastián mezi lidmi
Druhá vlast
Služba zákazníkům
Kdyby se slunce nevrátilo
Paměti milostnice
Lesk a bída kurtizán
Přežít s vlky
Tango Masaj
Bílá bouře
Konečná stanice Amertume
Země lidí
Na prachy nesahat !

Tous les matins du monde
Trilby ou le lutin d'Argail
Trois souris aveugles
Trouble dans les Andains
Un Amour de Swann
Un amour fou
Un Billet de loterie n 9672
Un Capitaine de quinze ans
Un Certain Plume
Un Drame au Mexique
Un Drame en Livonie
Un Été de cendres
Un Secret sans importance
Une Année de neige
Une Fille du régent
Une Mystérieuse Égyptienne
Une si longue lettre
Une Ville flottante
Va voir maman papa travaille
Venise en hiver
Vercoquin et le plancton
Vingt mille lieues sous les mers
Visage volé
Vol de nuit
Volkswagen blues
William Conrad
Zazie dans le métro
23 heures pour sauver Paris
99 francs

Všechna jitra světa
Trilby aneb Argailský rarášek
Tři slepé myši
Rozruch v Andénách
Swannova láska
Šílená láska
Los č. 9672
Patnáctiletý kapitán
Jistý Plume
Drama v Mexiku
Drama v Livonsku
Léto popela
Nedůležité tajemství
Rok sněhu
Vladařova dcera
Tajemná Egyptanka
Tak dlouhý dopis
Plující město
Jdi za mámou, táta pracuje
Benátky v zimě
Motolice a plankton
Dvacet tisíc mil pod mořem
Uloupená tvář
Noční let
Volkswagen blues
William Conrad
Zazi v metru
Třiadvacet hodin na záchranu Paříže
99 franků

2. FORMÁLNÍ PŘEKLAD

V jazyce francouzském a českém dochází v překladu k některým formálním rozdílům, které se ovšem neprojevují do významu překládané jednotky.

a) gramatické rozdíly

- změna rodu

Francouzština užívá pro některá podstatná jména (zejména názvy povolání nebo zaměstnání) rodu mužského pro oba rody. Pro upřesnění rodu v překladu je nutné vycházet z obsahu díla nebo následujícího vlastního jména.

Docteur Hellen
Docteur Laura

Doktorka Helena
Doktorka Laura

- gramatické odchylky

Nerespektování jednotného a množného čísla a drobné odchylky předložkových vazeb v překladu jsou často zapříčiněny přizpůsobením se jazykovým a výrazovým prostředkům cílového jazyka. Příčiny těchto odchylek mohou být také v respektování ustálených forem a principů pro tvoření titulů nebo ve snaze překladatele o přiblížení díla čtenáři.

- záměna jednotného a množného čísla

Le Chemin des écoliers
La Compagnie des glaces. Station-Fantôme
Lunes de fiel

Cesty školáků
Ledová společnost. Stanice fantomů
Hořký měsíc

- předložkové spojení

Oedipe sur la route
Arthur et la cité interdite
L'Ami d'enfance de Maigret
Voyage à reculons en Angleterre et en Ecosse
Le Chemin de France
Le Dragon de Wilk
Les Pirates de Sylwa
Le Voyage en France
La Nuit du carrefour

Oidipova cesta
Arthur v zakázaném městě
Maigret a přítel z dětství
Cesta pozpátku do Anglie a Skotska
Cesta do Francie
Drak na Wilku
Piráti na Sylwě
Cesta do Francie
Noc na křižovatce

b) Lexikální rozdíly

V důsledku neexistence společných sémantických prvků obou jazyků je často nutná částečná nebo úplná transformace překládané jednotky. Překladaelé jsou mnohdy nuceni pracovat nejen s rozdílnými jazykovými prostředky, ale liší se i specifické národní formy knižního názvu. Respektování formálních principů a tvarových konvencí knižních titulů překladaele vede k náhradě formami běžnými v domácím prostředí, která mohou být odlišná od originálního znění. Častou motivací lexikálních změn je také snaha o vytvoření titulku výstižného a hlavně poutavého pro čtenáře. Atraktivnost názvu je podporována využitím synonym k obměňování výrazu nebo užitím slova citově zabarveného místo stylisticky neutrálního. Časté je také užívání zdvojnásobení a stylisticky účinných odvozenin slov pomocí předpon a přípon. Rozdílností těchto jazykových prvků dochází k odlišnostem mezi originálem a překladem, ale z hlediska významového se vždy jedná o vyjádření stejné skutečnosti nebo situace.

- přizpůsobení se cílovému jazyku

V úvodu jsem se zmínila o rozdílnosti jazykových prvků výchozího a cílového jazyka, které se pokusím blíže vysvětlit na některých z následujících příkladů.

Tout doit disparaître

Totální výprodej

Pokud bychom originální název *Tout doit disparaître* přeložili doslovně, dostali bychom titulek « Vše musí zmizet ». Pro český ekvivalent byly zvoleny odlišné lexikální prostředky, které ovšem v cílovém jazyce vyjadřují stejnou skutečnost. Cílem překladu těchto knižních titulů není pouhá přesná reprodukce originálu, ale spíše snaha o výstižné sdělení dané skutečnosti, které bude zachovávat významovou, výrazovou a estetickou hodnotu originálu. Důležité je zachování i stylistické barvy a možnosti asociací. Výběr odlišných lexikálních prostředků v cílovém jazyce umožňuje tyto hodnoty zachovat i pro českého čtenáře.

Un aller simple

Bez zpátečního lístku

Ani v tomto případě nebylo využito mechanického překladu, přenášejícího způsob vyjadřování typický pro jazyk výchozí do jazyka cílového. Pro výraz *Un aller simple* bychom mohli použít český ekvivalent « Jednosměrná jízdenka », tedy jízdenka neplatná pro zpáteční cestu. Právě tohoto důsledku překladatel využil a vytvořil tak ekvivalent sémanticky shodný, ale pro domácího čtenáře daleko atraktivnější a přijatelnější.

Le Propre de l'homme

Výlučná vlastnost člověka

I zde je zřetelná snaha překladatele o využití lexikálních jednotek cílového jazyka k vytvoření neotřelého ekvivalentu, k upoutání zájmu čtenáře. Původní význam výrazu « le propre » (osobitá či zvláštní vlastnost) byl nahrazen výrazem synonymickým. Překladatel tedy využil synonymického bohatství českého jazyka k zvýraznění celého titulu.

Crimes en trompe l'oeil

Klamné zločiny

V tomto případě byl originální název přizpůsoben prostředí cílového čtenáře. Doslovný překlad « Zločiny v klamném zdání » případně « Zločiny v klamu » by zněl příliš neobratně a byl přizpůsoben formám běžným v domácím prostředí.

Ce que la nuit raconte au jour

O čem si noc se dnem povídají

Je l'aimais

A taková to byla láska

Ensemble, c'est tout

Prostě spolu

L'Éternité n'est pas de trop

Věčnost není příliš dlouhá

Une vie française

Život po francouzsku

Vous revoir

Potkat vás znovu

En nos vertes années

V rozpuku mládí

Saint-Glinglin

Na svatého Dyndy

Le Jour ne se lève pas pour nous

Pro nás slunce nevychází

Les Morts ont tous la même peau

U mrtvých na barvě kůže nesejde

Elles se rendent pas compte

Holky nemaj ponětí

Et on tuera tous les affreux

Zabte ošklivé

Les Vacances de Maigret

Maigret na dovolené

La Petite fille qui aimait trop les allumettes

O holčičce, co si ráda hrála se sirkami

Il y avait quelque chose dans le noir qu'on

Něco bylo ve tmě, co nebylo vidět

n'avait pas vu

<i>Je voudrais que quelqu'un m'attende quelque part</i>	<i>Kdyby tak na mě někdo někde čekal</i>
<i>Mais t'as tout pour être heureuse!</i>	<i>Máš přece všechno, abys byla šťastná</i>
<i>En attendant le vote des bêtes sauvages</i>	<i>Až bude volit divá zvěř</i>
<i>Dans un grand vent de fleurs</i>	<i>Ve víru květů</i>
<i>Extension du domaine de la lutte</i>	<i>Rozšíření bitevního pole</i>
<i>Madame Ti mène l'enquête</i>	<i>Paní Ti na stopě zločinu</i>
<i>La Tête d'un homme</i>	<i>O hlavu jednoho člověka</i>
<i>On est toujours trop bon avec les femmes</i>	<i>Na ženský je člověk krátkej</i>
<i>Secrets de Dieu</i>	<i>Boží tajemství</i>
<i>L'Emprise du cristal</i>	<i>Pod vlivem křišťálu</i>
<i>Les Lurettes fourrées</i>	<i>Podšité chvílky</i>
<i>La Camarguaise</i>	<i>Dívka z Camargue</i>
<i>Voyage au bout de la nuit</i>	<i>Cesta do hlubin noci</i>
<i>La Vie matérielle</i>	<i>Hmatatelný život</i>
<i>La Victoire d'Angélique</i>	<i>Angelika-cesta k vítězství</i>
<i>La Tentation d'Angélique</i>	<i>Angelika v pokušení</i>
<i>Solibo Magnifique</i>	<i>Solibo Ohromný</i>
<i>Journal en miettes</i>	<i>Strípky deníku</i>
<i>L'Enfances le bossu</i>	<i>Hrbáčovo mládí</i>
<i>Le Ratichon baigneur</i>	<i>Flandřákova koupel</i>
<i>Le Camp inadaptes</i>	<i>Lágr vyděděnců</i>
<i>La Quête du Graal</i>	<i>Honba za grálem</i>
<i>Les Fous du soleil</i>	<i>Posedlí sluncem</i>
<i>La Violente amour</i>	<i>Horoucí láska</i>
<i>Une Folie amoureuse</i>	<i>Tajemné hry lásky</i>
<i>Justine ou les Malheurs de la vertu</i>	<i>Justina, čili, Prokletí ctnosti</i>
<i>Comment je suis devenu stupide</i>	<i>Jak jsem se stal hlupákem</i>
<i>Les Vagabonds de la Bastille</i>	<i>Tuláci od Bastily</i>
<i>La Pique du jour</i>	<i>Svítání</i>
<i>La Demeure mystérieuse</i>	<i>Tajemný dům</i>
<i>Une si douce apocalypse</i>	<i>Sladká apokalypsa</i>
<i>Les Damnés de l'espace</i>	<i>Psanci vesmíru</i>
<i>A nous deux, Satan!</i>	<i>Kdo s koho, Satane!</i>

EXPRESIVITA

- zdrobněliny

<i>L'Enfant-Roi</i>	<i>Mladičkový král</i>
<i>Petit-Bonhomme</i>	<i>Malý Dobráček</i>
<i>Le Sang de la sorcière. La nuée verte</i>	<i>Krev čarodějnice. Zelený obláček</i>

- **stylistické zbarvení**

Pythagore, je t'adore
L'Assassin a le Prix Goncourt
Tobie des marais
Marianne, les lauriers de flammes
Hamilcar, Le Lion des sables

Já tě žeru, Pythagore
Vrah dostal Goncourta
Tobiáš z blat
Marianna, plamenné vavříny
Hamilkar - Lev z písčín

c) kulturní rozdíly

- **adresa**

Ve francouzštině se číslo domu píše před názvem ulice a je odděleno čárkou, v češtině je tomu naopak.

120, rue de la Gare

Nádražní ulice, 120

3. PRAGMATICKÝ PŘEKLAD

Při překládání knižních titulů je překladatel mnohdy postaven před otázku, zda název díla přeložit nebo vytvořit titulek vhodnější a pro čtenáře přijatelnější, srozumitelnější a mnohdy i výstižnější a lákavější. Ovšem objevuje se tu ještě jedna myšlenka a to, zda název pouze přestylovat nebo vytvořit úplně nový.

Znovuvytvoření názvu je motivováno neznámým cizím jménem nebo výrazem, snahou o přiblížení díla domácím čtenáři nebo vytvořením titulku výraznějšího.

Následující příklady titulů jsem rozdělila do tří základních skupin na základě náhrady nebo úpravy buď pouze některého z lexikálních prostředků originálu nebo celého knižního názvu. Jednotlivé skupiny jsem nazvala podle způsobu a míry odchýlení od originálu a každá z nich obsahuje další podrobnější rozdělení.

SUBSTITUCE

Do této skupiny jsem zařadila knižní názvy, při jejichž překladu bylo využito základního korpusu originálního znění titulu a významové odchylky se nejčastěji vztahují k náhradě nebo úpravě pouze některého z lexikálních prvků. Úpravy či náhrady jednotlivých výrazů originálu jsou nejčastěji motivovány snahou o přiblížení obsahu díla nebo vlivem cílového jazyka. Překladatelé jsou nuceni uzpůsobit výběr lexikálních jednotek formám běžným v domácím prostředí a následovat tak specifické národní formy pro knižní názvy, které jsou závislé na jazykovém materiálu cílového jazyka. Ve výsledném překladovém názvu se může projevit i odlišné kontextové spojování slov. Využitím nejrůznějších ustálených spojení nebo neotřelých a módních slov překladatel zvyšuje atraktivnost a výraznost originálu.

- výběr lexikálních jednotek v překladu přibližuje obsah díla

Ovlivnění překladatele znalostí obsahu díla můžeme demonstrovat na několika následujících příkladech.

Un assassin modèle

Smrt modelek

Francouzský výraz « modèle » nám v českém jazyce nabízí několik možností překladu. Dané slovo je možné přeložit jako podstatné jméno s významy vzor, předloha, model, modelka, typ, stříh, forma..., ale také jako přídavné jméno s významem vzorný či vzorový. Je tedy na překladateli k jaké verzi se přikloní, ovšem všechny možnosti jsou přímým ekvivalentem daného výrazu. K úpravě dochází u výrazu « un assassin », které by v doslovném překladu neslo význam « vrah », ale v tomto případě bylo nahrazeno slovem « smrt ».

Le Roi des aulnes

Král duchů

Doslovný překlad originálního znění « Král olší » byl upraven na *Krále duchů*. Možnou inspirací k úpravě mohl být mýtický laděný příběh díla, ale také název Goethovi básně *Král duchů*, jejíž motiv se v díle objevuje.

Le Problème avec Jane

Román o Janě

Hrdinkou této knihy je vysokoškolská profesorka Jana, která jednoho dne obdrží rukopis knihy. Při čtení knihy zjišťuje, že popisuje její život do nejmešších detailů. Odtud pravděpodobně plyne úprava originálního znění *Problém s Janou* na *Román o Janě*.

Cauchemar dans les Côtes de Nuits

Mission à Haut-Brion

Le Dernier crime d'Agatha Christie

Le Périphe de Baldassare

Les Liaisons dangereuses

Villa des dunes

Des Enfants très doués

Les Dossiers de l'agence "O"

L'Agence Thompson and Co.

Hiram, le bâtisseur de Dieu

Les Possédés du démon

L'Île à hélice

Le Gnome halluciné

Hasdrubal, les bûchers de Mégara

Les Écumeurs du silence

La Superbe Orénoque

Přízraky v Côtes de Nuits

Záhada v Haut-Brion

Poslední případ Agathy Christie

Baltazarovo putování

Nebezpečné známosti

Prázdniny v dunách

Příliš hravé děti

Detektivní kancelář "O"

Trampoty pana Thompsona

Hiram, stavitel chrámů

Zajatci démona

Plující ostrov

Trpaslík v akci

Hasdrubal - Ohně v Megaře

Strážci ticha

Na vlnách Orinoka

- **výběr lexikálních jednotek je uzpůsoben cílovému jazyku**

L'Ampoule de cendres

Urna s popelem

Výběr lexikálních jednotek originálního znění byl pravděpodobně ovlivněn žánrem díla, které spadá do oblasti sci-fi. Naproti tomu v českém překladu nebylo využito žádného z možných významů slova « l'ampoule », které můžeme přeložit jako žárovka, ampulka případně baňatá lahvička. Překladatel pravděpodobně upřednostnil vliv cílového jazyka a francouzský výraz nahradil slovem « urna », který se váže k následujícímu slovu popel.

La Prophétie des pierres

Stupeur et tremblements

Suite Italienne

Derrière la vitre

La Pyramide assassinée

Les Mines de Sarkal

Kameny osudu

Strach a chvění

Italská mozaika

Za sklem

Vyloupená pyramida

V podzemí Sarkalu

La Reine liberté-l'épée flamboyante
Vendredi ou les limbes du Pacifique
Les Vaisseaux du coeur
Le Château du lac de Tchou-an
La Citadelle aux 100 tours
Un Métier de seigneur
Le Seuil du jardin
Pardonnez nos offenses
La Condition humaine
La Gloire et les périls (FdF)
Les Métamorphoses insolites
Le Moine et le vénérable

Královna svobody. Ohnivý meč
Pátek, aneb, Lúno Pacifiku
Koráby lásky
Palác na jezeře Ču-an
100 věží v oblacích
Řemeslo urozených
Na prahu ráje
A odpusť nám naše viny
Lidský úděl
Sláva a úskalí
Podivuhodné proměny
Mnich a mistr

- ztraktivnění názvu

Následující úpravy překladu působí na pozornost čtenáře zejména svojí novostí, neotřelostí, neočekávaností a výrazností. Překladatelé se snaží zaujmout čtenáře nejrůznějšími způsoby, jako jsou například zdrobněliny nebo využívání módních, neotřelých slov.

Bel-Ami
La Fée carabine
Rigodon

Miláček
Sudička pistolnice
Skočná

- překlad pomocí ustálených vazeb cílového jazyka

L'Épreuve des hommes blancs

Zkouška dospělosti

V tomto případě je k vysvětlení pravděpodobné příčiny úpravy českého překladu nutné stručné nastínění obsahu díla. Hrdinkou je původem francouzská dívka Marie-Helen vychovaná malajskými rybáři, s jejichž kulturou se ztotožní. Po druhé světové válce je odvečena zpět do Francie, kde ale není schopna přizpůsobit se tamnímu způsobu života a unést nároky na ni kladené. Po neúspěchu u maturity, kterou považuje za opravdovou « zkoušku dospělosti » pro ni život ztrácí veškerý smysl. Originální název, pokud bychom využili jeho doslovný překlad « Zkouška bílých lidí » svým významem směřuje spíše k naznačení odlišnosti obou kulturních prostředí. Naopak překladatel byl

pravděpodobně inspirován důležitým mezníkem v životě hrdinky, tedy maturitní zkouškou a k vytvoření titulku použil její české obrazné pojmenování « zkouška dospělosti ».

Belle époque
Magie d'amour et magie noire
L'Eau des collines

Zlatá doba
Bílá a černá magie
Živá voda

MODULACE

Snaha o přiblížení se domácím čtenáři často vede k nejrůznějším úpravám originálního znění názvu. Hlavní motivací pro přestylizování je rozdílnost společenského vědomí obou jazyků, týká se především případů, kdy je v originále použito výrazu, který v domácím čtenáři nevyvolává konkrétní představu a proto je nutné jeho význam čtenáři přiblížit vysvětlením nebo podtitulkem. Možnou úpravou je i vynechání informace považované za nadbytečnou nebo zavádějící. Dalším případem stylizace může být náhrada některého z lexikálních výrazů, kdy je konkrétní přesný výraz nahrazen výrazem obecným. Úprava originálního znění je také často motivována překladatelovou snahou o přiblížení obsahu díla čtenáři.

ZOBECNĚNÍ

- vynechání informace

Voyages et aventures du capitaine Hatteras
Aventures merveilleuses mais authentiques
du capitaine Corcoran
Le Miroir égaré
A midi Versailles flambé
La Seconde vie du dr. Morin
Florence et l'infirmière sans passé
La Petite marchande de prose
Un Long dimanche de fiançailles
Trois seigneurs de la nuit

Dobrodružství kapitána Hatterasa
Hrdinný kapitán Korkorán

Zrcadlo
Versailles v plamenech
Doktor Morin
Sestřička bez minulosti
Obchodnice s prózou
Příliš dlouhé zásnuby
Rytíří noci

- **zobecnění konkrétního výrazu**

La Châtelaine de Mallaig
Kéraban le têtu
Les Thébaines. L'Ombre du prince
Poing mort
Les Brûleurs de banquise

Paní z Mallaigu
Tvrdohlavý Turek
Egyptanky. Ve stínu prince
Mrtvá ruka
Spalovači ledu

UPŘESNĚNÍ neznámého výrazu

Aventures de Lydéric
Piège sur Korz
Le Lit d'Aliénor
Pour l'amour de Philae
Les Révoltés de la Bounty
Le Château des Carpathes
Notre-Dame de Paris
Cagliostro se venge
Le Secret de Ji
Orages sur le Nil. L'Oeil de Néfertiti

Dobrodružství hraběte Lydericha
Past na planetě Korz
Lože královny Eleonory
Z lásky k ostrovu Philae
Vzbouřenci na lodi Bounty
Tajemný hrad v Karpatech
Chrám Matky Boží v Paříži
Pomsta hraběnky Cagliostrové
Tajemství ostrova Ji
Bouře na Nilu. Oko královny Nefertiti

UPŘESNĚNÍ podtitulkem

Mausolée pour une garce
Malpertuis
Bouvard et Pécuchet
La Geste serpentine

*Mauzoleum pro děvku aneb Příběh
zbloudilých duší*
Malpertuis: příběh fantastického domu
Bouvard a Pécuchet Byli jednou dva písaři
Hadí píseň, aneb Příběh labyrintu

UPŘESNĚNÍ titulu vzhledem k obsahu díla

La Fin de chéri
La Maison du juge
Un Garçon d'Italie
Maigret et monsieur Charles
Le Chirurgien
La Chirurgienne
Chapeau!
La Maison de rendez-vous
La Laisse
Amants de guerre
Architecte des glaces

Život a smrt drahouška Freda
Maigret a soudcův dům
Florentaň
Maigret a záletný pan Charles
Plastický chirurg
Primárka
Klobouk dolů
Dům milostných schůzek
Hedvábné pouto
Milenci tajné války
Architekt ledových snů

<i>Fanfan</i>	<i>Fanfan, má láska</i>
<i>Dans ces bras-là</i>	<i>V náručí mužů</i>
<i>L'Éclat de Dieu</i>	<i>Odlesk boží slávy</i>
<i>Les Moines noirs</i>	<i>Zajatec černých mnichů</i>
<i>Les Poisons de la couronne</i>	<i>Jed královské koruny</i>
<i>Le Géant des sables</i>	<i>Obr z písečných krajin</i>
<i>La Jupière de Meaux</i>	<i>Své sukně jsem nechala v Meaux</i>
<i>La Mort de Mao</i>	<i>Příběh jezevčíka Maa</i>
<i>La Compagnie des glaces. Les Chasseurs des glaces</i>	<i>Ledová společnost. Lovci ledových lidí</i>
<i>Une Aventure de la sorcière Serpillière</i>	<i>Čarodějka Hermína a její nepovedené kousky</i>

ADAPTACE

Velmi častou motivací k adaptaci původního znění titulu jsou mimojazykové důvody, tedy rozdíly ve společenském vědomí, znalosti reálií. Adaptace je nutná zejména u lokálních reálií, kdy čtenář nezná cizí prostředí a daný výraz je nutné nahradit informací srozumitelnější a snadněji zapamatovatelnou. K adaptaci může posloužit interpretace vycházející ze znalosti obsahu celého díla, přibližující hlavní postavy nebo děj. Překladatel má možnost poskytnout čtenáři konkrétnější a přesnější informaci. Tato úprava se objevuje i u titulů příliš otřelých nebo obecných, které se tak stávají neprodejná a pro čtenáře nezajímavé.

- náhrada vlastního jména

Pokud osobní jména v názvu nepůsobí v češtině potíže při přechylování a skloňování, mohou být ponechána ve své originální podobě. Jedná-li se o jméno neznámé, překladatelé mají tendenci je nahrazovat titulkem, který bude pro čtenáře snadněji zapamatovatelný. Uplatňována je také snaha o přiblížení obsahu díla čtenářům spojená s motivací k přečtení daného díla.

<i>César Cascabel</i>	<i>Oceánem na kře ledové</i>
<i>Colas Breugnon</i>	<i>Dobrý člověk ještě žije</i>
<i>Clovis Dardentor</i>	<i>Milionář na cestách</i>
<i>Le Secret du docteur Guillard</i>	<i>Závrať</i>
<i>Thana. La Fille-Rivière</i>	<i>Řeka snů</i>

- **adaptace přibližující hlavního hrdinu**

U knižních názvů, jejichž doslovný překlad by působil příliš obecně a nepoutavě je úkol překladatele vytvořit název nový, atraktivnější a bližší cílovému čtenáři. Překladatel tak rozdíl ve společenském vědomí nahrazuje buď přiblížením hlavního hrdiny nebo využije znalosti celého díla k podání konkrétnější informace.

De la part de la princesse morte
L'Ambassadrice
Princesse de lumière

Selma, osmanská princezna
Sladká Emma
Sultánka

- **snaha překladatele o podání konkrétnější informace**

La Quête d'Ewilan
La Traversière
L'Épreuve
La Pourpre et l'Olivier
Contes de la rue Broca
Les Quarante-cinq

Dívka dvou světů
Kriminálnice
Dívka pod šibenicí
Vyvolený otrok
Čarodejnice z Latinské čtvrti
Královův šašek

- **uvedení hlavního hrdiny do názvu**

Autorova osobnost, pokud je jeho jméno v literatuře již známé, je charakteristikou celého díla. Předpokládá se, že dané dílo je zpracováno podobným stylem, který se projevil v autorových dřívějších pracích. V případech, kdy je pro spisovatele typická i hlavní postava jeho děl, překladatel může využít tuto důležitou oporu pro upoutání zájmu čtenáře v samotném označení díla.

Le Port des brumes
L'Inspecteur cadavre
Coup de sang

Maigret na tenkém ledě
S úctou Maigret
Komisař Péretti má pochybnosti

- **obecný název je nahrazen konkrétním**

V současné době, kdy se literatura stává zbožím a název reklamou, je názvu díla věnována značná pozornost. Často je to právě titul, kterým i neznámý spisovatel upoutává svého čtenáře. Proto byl v tomto případě velmi obecný, významově i citově

chudý název v překladu nahrazen jménem hlavní hrdinky, které čtenáři nabízí názornější představu o díle.

Une Femme

Camille Claudelová

- **snahou o přiblížení hlavního hrdiny a uvedení názvu do domácího prostředí zaniká slovní hříčka v originálním názvu**

Le Croque-mort s'en mord les doigts

Případ věrného gynekologa

ADAPTACE PŘIBLIŽUJÍCÍ DĚJ

- **konkrétnější informace vzhledem k obsahu díla**

I v následujících případech se velice zřetelně projevuje překladatelova snaha o přiblížení názvu domácímu čtenáři a poskytnutí konkrétnější informace vzhledem k obsahu celého díla. Pokud se překladatel rozhodne původní název nahradit novým, mezi hlavní kritéria pro jeho vytvoření patří snadná zapamatovatelnost a výraznost. Nový titulek by tak měl být blízký myšlení domácího čtenáře a zároveň ho motivovat k přečtení daného díla. Vytvoření nového titulku je také zapříčiněno nemožností doslovného překladu, který by na českého čtenáře neznalého reálií a společenského vědomí francouzské společnosti působil nesrozumitelně a příliš obecně.

Les Joues roses

Jak oženit tatínka

Překladatel se k vytvoření nového titulku rozhodl pravděpodobně z důvodů přílišné obecnosti a nevýraznosti originálního znění. Doslovný překlad originálního názvu « *Les Joues roses* » (Růžové líce) byl nahrazen informací, která velice výstižně shrnuje obsah celého díla.

Les Cinq cents millions de la Béguine

Ocelové město

V daném příkladu můžeme důvodů k adaptaci objevit hned několik. Pro ilustraci srovnáme doslovný překlad originálu s výsledným českým překladem. Doslovný překlad « Pět set milionů Begumy » obsahuje neznámé vlastní jméno, které by na českého čtenáře mohlo působit rušivě a nesrozumitelně. Další nevýhodou by mohla být jeho délka. V současné době je uplatňována snaha o tituly poutavé a snadno zapamatovatelné, proto je moderní knižní název zpravidla krátký a výstižný. Překladatel tedy využil interpretaci přibližující obsah daného díla k vytvoření titulku nového.

Les Pieuvres végétales

L'Étudiant étranger

Un Cri

Le Beau Danube jaune

Un Animal doué de raison

Les Trois quarts du temps

La Part des choses

L'Invasion de la mer

La Maison à vapeur

Le Chien sous le magnolia

Face au drapeau

Génie génétique

L'Oeuvre au noir

L'Ombre des Rhuls

La Volte des vertugadins

Vers chez les blancs

Les Princes du sang

La Rose de fer

Danse !

Hector Servadac, voyages et aventures à travers le monde solaire

Cosmétique de l'ennemi

Sans dessus dessous

L'Ordre des ordres

Bonne vie et meurtres

La Dame du grand-mât

Comptoir 46

Le Recyclage

La Fille au bout du couloir

Le Mât de cocagne

Les Illustres françaises

Le Grand meaulnes

Zabijáci na Ervě

Americký rok

Nejcennější co mám

Pašeráci na Dunaji

Až delfín promluví

Utajená tvář lásky

Na jedné lodi

Zatopená Sahara

Zemí šelem

Spoutaná duše

Vynález zkázy

Záhadné lovkyně

Kámen mudrců

V zelené pasti Rhulů

Ples u věvodkyně

Za rozcestím

Sága rodu chirurgů

Vražedný seznam

Taneční střevíčky

Na kometě

Můj soukromý nepřítel

Zmatek nad zmatek

Velká trojka

Děkuji, už jsem vraždil

Zázračný diamant

Stanice 46

Vražedná atestace

Šťastné dny bývají krátké

Jako o závod

Příběhy lásky a cnosti

Kouzelné dobrodružství

<i>Les Contes de la veillée</i>	<i>Úval mrtvého muže</i>
<i>Poly, la rose et le mendiant</i>	<i>Poly a námořník</i>
<i>Le Pays des 36 000 volonté</i>	<i>Země tisíce rozmarů</i>
<i>La Pierre de lumière. La Femme sage</i>	<i>Světelný kámen. Bohyně ticha</i>
<i>Incontournable logique et l'incontournable destin</i>	<i>Génius a malírka labyrintů</i>
<i>Cheval du crime</i>	<i>Stín vítěze</i>
<i>Les Voiliers du rail</i>	<i>Plachetnice na ledovci</i>
<i>La Longue-vue</i>	<i>Závratě nevinnosti</i>

- **náhrada reálie**

Následující příklady jsou ukázkou adaptace lokální reálie, které jsou v překladu nahrazeny interpretací z obsahu díla. V případě, že reálie, případně národní a historické specifčnosti nejsou nositeli koloritní hodnoty, mohou být nahrazeny hodnotami srozumitelnými pro danou společnost. Překladatel tak má možnost vytvořit titulek pro cílového čtenáře srozumitelnější a snadněji zapamatovatelný.

<i>Le Maître de Hautefort</i>	<i>Neklidné srdce</i>
<i>Rocambole et le spectre de Kerloven</i>	<i>Paličák a hraběnčin duch</i>

- **uvedení názvu do domácího prostředí**

Hlavním prostředkem překladateli tvůrčí práce je výběr stylistických prostředků, čímž ukazuje svůj styl a tím také pojetí díla. Překlady následujících titulů byly upraveny v závislosti na jazykovém materiálu cílového jazyka a jeho ustálených forem pro názvy knih, ale i po úpravě nesou stopy jazyka originálu. Výstižný výběr lexikálních jednotek v překladu byl inspirován nejen originálem, ale také znalostmi obsahu díla.

<i>Regain</i>	<i>Hlasy země</i>
<i>Des Jours et des nuits</i>	<i>Zlom času</i>
<i>Le Temps et l'espace</i>	<i>V labyrintu času</i>

- **zatraktivnění názvu**

Z následujících příkladů je zřejmá překladatelova snaha po neobvyklosti, jedinečnosti a výraznosti. Pro zvýšení atraktivnosti názvu překladatelé využívají své kreativity

a originality. Zvědavost čtenáře je podněcována výběrem lexikálních jednotek vyvolávající nejrůznější asociace nebo využitím slova neobvyklého, neznámého. Výraznost názvu je zvyšována i využitím například slovní hříčky, přísloví, metafory.....

Souvenirs d'enfance

Jak voní tymián

Doslovný překlad « Vzpomínky z dětství » je natolik užívaným názvem, že by pravděpodobně nezískal přílišný zájem čtenářů. Proto se překladatel pokusil vytvořit název výraznější, vzbuzující zvědavost čtenářů. Inspirace pravděpodobně pochází z obsahu díla, kde autor přibližuje svůj rodný kraj Provence, známý nejen pěstováním levandule a tymiánu.

Au Bonheur des ogres

Á vos souhaits

Les Compagnons de Jéhu

Le Gala des emplumés

Du sirop pour les guêpes

Qui ose vaincra

Lidožrouti z obchodáku

Quartek!

Spiklenci

Galantně v gala i bez

Dovolená jako stehno

Odvážnému štěstí přeje

- **název povídky se v překladu stává názvem celého díl**

Nouveaux contes cruels

Noc pod gilotinou

- **nové slovo**

V překladatelském procesu může nastat situace, kdy jazykový prvek v cílovém jazyce neexistuje a i jeho kompenzace je velmi obtížná. Zde je překladatel postaven před úkol neexistující ekvivalent vytvořit nebo zkonstruovat. Tvořivostí překladatele tak mohou vznikat slova nová (neologismy), která postupně pronikají do mateřského jazyka a obohacují jeho lexikální prostředky. Překladatel může plně rozvinout svoji jazykovou tvořivost a originalitu. V tomto případě neplatí, že by překladatel měl působit nenápadně a bezdůvodně nepřetvářet slova stará a snažit se ovlivňovat styl samotného autora originálu. Čím originálnější a nápadnější titlek bude tím větší zájem čtenářů si získá.

Mangeclous

Clochemerle

L'Arrache-coeur

Hubomlat

Zvonokosy

Srdcerváč

Grafické zpracování statistické významnosti

1. Doslovný překlad (518 českých překladů)
2. Formální překlad (75 českých překladů)
3. Pragmatický překlad (170 českých překladů)

Grafické zpracování znázorňuje statistickou významnost strategie překladu knižních názvů z francouzštiny do češtiny. Jednotlivé strategie vycházejí z praktické části této práce, ve které jsem zjišťovala způsob překladu jednotlivých knižních titulů. Procentuelní hodnota byla vypočítána z celkového počtu 763 titulů, kdy doslovného překladu bylo využito v 68 % všech případů a tvoří tak nejčastější překladatelský postup. Významové odchylky od originálního znění se projeví v překladu pragmatickým a to ve 22 %. Zbýlých 10 % zaujímá překlad formální.

ZÁVĚR

Knižnímu názvu je v dnešním světě neomezených publikačních možností věnována stále větší pozornost. V záplavě nových a nových knih se stává její reklamou. Zaměřili se na literaturu překladovou, osud titulu je mnohdy v rukách překladatele, který rozhoduje o ponechání originálního znění, větší či menší úpravě nebo jeho úplné náhradě. V diplomové práci jsem se pokusila nastínit strategii překladu knižních názvů z jazyka francouzského do českého. Při sestavování přehledu jednotlivých strategií jsem vycházela z dvojjazyčného rejstříku původních francouzských názvů a jejich českých překladů. Téměř osm set titulů, se kterými jsem pracovala, bylo vydáno v letech 1990-2006.

Z analýzy výsledného korpusu vyplynula značná tendence překladatelů k doslovnému překladu. Ačkoliv jsou český a francouzský jazyk typologicky odlišnými a při jejich převodu lze doslovného překladu užít pouze v omezené míře, přesto ho překladatelé použili v 68 % z celkového počtu. Značné množství doslovného překladu může být překvapivé, ale vzhledem k tomu, že originální názvy splňují všechna kritéria současné role titulu, je doslovný překlad řešením nejjednodušším. Uplatňován je zejména u názvů jedno nebo dvouslovných, kde je možná pouhá výměna jazykového materiálu a přesnému sémantickému překladu nebrání jazykové ani mimojazykové důvody. Pokud nedocházelo k potížím při přechylování nebo skloňování, doslovný překlad byl upřednostňován i u kratších originálních názvů obsahujících jméno vlastní či místní.

Z rozdílností obou jazyků vyplynuly některé změny v oblasti gramatické a lexikální, kde překladatelé využili překladu formálního typu. Odchytky, vyplývající převážně z rozdílnosti jazykových prostředků, se však nikterak neprojevíly do významových změn mezi originálem a překladem a jejich celkový počet nepřesáhl 10 %.

Zbylá část, přibližně 22 %, připadla na překlad pragmatický, který vycházel z významových odchylek překladu od originálního znění. Této části jsem věnovala nejvíce pozornosti a snažila se určit nejčastější příčiny těchto odchýlení. Podle mého zjištění nejčastější úpravy originálního znění nebo dokonce jeho úplná náhrada vycházely z mimojazykových důvodů. Zejména rozdílnost ve společenském vědomí obou jazykových prostředí a neznalost reálií by v doslovném překladu často vedla k nesrozumitelnosti a k přílišné nevýraznosti pro domácího čtenáře. K přiblížení názvu

domácímu prostředí překladatelé využívali interpretace vycházející ze znalosti daného díla, přibližující hlavní hrdiny nebo obsah díla. Neméně častým důvodem k pragmatickému překladu byla překladatelova snaha o vytvoření názvu výraznějšího a atraktivnějšího. Každá literatura disponuje ustálenými formami pro názvy knih a přizpůsobení se těmto formálním principům mnohdy vyžaduje využití rozdílných jazykových prostředků, které mohou vést k významovým odlišnostem.

Na základě analýzy uvedených překladatelských strategií můžeme říci, že pokud doslovnému překladu nebrání závažné jazykové či mimojazykové důvody, je ve většině překladů upřednostňován. Vzhledem k tomu, že název díla je považován nejen za nejzávažnější vstupní informaci, ale i ideový klíč k dílu a zároveň jeho reklamu, přestylizování či znovuvytvoření názvu je často jedinou cestou k jeho přijatelnosti a srozumitelnosti nejen pro jinojazyčné čtenáře, ale i pro příslušníky jiné kultury.

Seznam použité literatury

FRYČER Jaroslav a kol., *Slovník francouzsky píšících spisovatelů*, Praha, Libri, 2002

HRABÁK Josef, *Poetika*, Praha, Československý spisovatel, Praha, 1973

HRABÁK Josef, *K morfologii současné prózy*, Brno, Blok, 1969

KNITTOVÁ Dagmar, *K teorii i praxi překlady*, Olomouc, Univerzita Palackého, 2000

KRISTOVÁ Olga, *Pozvání k překladatelské praxi*, Praha, Karolinum, 2000

KUFNEROVÁ Zlata – Zdena Skoumalová, *Překládání a čeština*, Jinočany, H&H, 1994

Kapitoly z dějin českého překlady, Praha, Karolinum, 2002

LEDERBUCHOVÁ Ladislava, *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*, Praha, H&H, 2002

LEVÝ Jiří, *Umění překlady*, Praha, Ivo Železný, 1998

LEVÝ Jiří, *Umění překlady*, Praha, Panorama, 1983

PAVERA Libor, VŠETIČKA František, *Lexikon literárních pojmů*, Olomouc, 2002

PETRU Eduard, *Úvod do studia literární vědy*, Olomouc, 2000

VLAŠÍN Štěpán a kol., *Slovník literární teorie*, Praha, 1984

ŽVÁČEK Dušan, *Kapitoly z teorie překlady I*, Olomouc, Univerzita Palackého, 1995

TIONOVÁ A. a kol., Francouzština pro pokročilé, SPN, Praha, 1989

HENRICH Josef, Otomar RADINA, Jaromír Tláskal, *Francouzská mluvnice*, Fraus, Plzeň, 2001

Dictionnaire du Français, Hérissé, France, 1997

Francouzsko-český česko-francouzský velký knižní slovník, Lingea, Praha, 2003

Internetové odkazy

Národní knihovna České republiky - <http://www.nkp.cz>

Městská knihovna v Praze - <http://www.mlp.cz>

Knihovna města Plzeň - <http://www.kmp.plzen-city.cz>

Centrum detektivky - <http://detektivky.bestfoto.info>

iLiteratura – <http://www.iliteratura.cz>

evene.fr toute la culture - <http://www.evene.fr>

Legie – databáze knih Fantasy a Sci-Fi - <http://www.legie.info/kniha>

Wikipedie - <http://cs.wikipedia.org>

Wikipédia - <http://fr.wikipedia.org>

Daemon - <http://www.daemon.cz>

Le Trésor de la Langue Française informatisée - Atilf - <http://atilf.atilf.fr/>

Christine Genin, Labyrinthe - <http://pagesperso-orange.fr/labyrinthe/>

Seznam příloh

REJSTRÍK názvů literárních děl (přílohu obsahuje pouze elektronická verze)

Anotace

Cílem diplomové práce Strategie překlada názvů francouzských literárních děl do češtiny je definovat strategii překlada knižních názvů a určit jejich statistickou významnost.

Práce obsahuje dvě základní části – teoretickou a praktickou.

Teoretická část nastiňuje vývoj frankofonní literatury a rozšíření překlada francouzských literárních děl do češtiny. V této části jsou také vysvětleny základní pojmy – titul a překlad a popsán původ, funkce a typologie knižního titulu. Teoretická část je uzavřena představením nejrůznějších druhů a metod překlada.

Praktická část vychází z dvojjazyčného rejsříku skládajícího se z originálního názvu a českého překlada literárních děl přeložených v letech 1990 – 2006. Úvodní část obsahuje obecné shrnutí vývoje překlada knižních titulů, které je následováno nastíněním strategie jejich překlada. Dané strategie vycházejí z nejrůznějších sémantických odlišností mezi originálem a jeho českým překladem. Praktickou část uzavírá grafické zpracování statistické významnosti výchozích strategií.

Abstract

The aim of the diploma paper Strategy of translation of French literary title into Czech is to define strategy of their translation and determine their statistic relevance.

The diploma paper consists of two basic parts - theoretical and practical

The theoretical part describes the evolution of francophone literature and development of translation of French literary works into Czech. This part also explains the basic terms – title and translation and describes the origin, function and typology of literary title. The theoretical part is enclosed by introducing all different kinds and methods of translation.

The practical part consists of bilingual index of original title and Czech translation of literary works translated between 1990 – 2006. Introductory part presents a short summary of translation of titles in general and is followed by outlining the strategy of translation based on different semantic diversities. This part is enclosed by graphics work of its statistic relevance.

Annotation

Le but du mémoire La stratégie de la traduction des titres des oeuvres littéraires françaises en Tchèque est de définir la stratégie de la traduction des titres littéraires et de déterminer leur importance statistique.

Le travail a deux parties principales – théorique et pratique.

La partie théorique présente l'évolution de la littérature francophone et le développement de la traduction des oeuvres françaises en Tchèque. Le travail explique les termes principaux – le titre et la traduction, décrit l'origine, la fonction et la typologie du titre et présente les types et méthodes différentes de la traduction.

La partie pratique consiste dans la liste bilingue – le titre original et la traduction tchèque - des oeuvres littéraires traduites entre les années 1990 – 2006. Cette partie propose un sommaire de la traduction du titre en général et la stratégie de la traduction des titres proposés établie sur la diversité du point de vue sémantique. La partie pratique est enfermée par le résultat statistique.

